AUGUST STRINDBERG

DÜŞ OYUNU

Çeviren:
Afif Obay

Cumhuriyet

AUGUST STRINDBERG / DÜŞ OYUNU

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 134

DÜŞ OYUNU

Bu kitabın hazırlanmasında, MEB İsveç Klasikleri dizisinde yayınlanan birinci baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Ocak 2001

AUGUST STRİNDBERG

DÜŞ OYUNU

Oyun 3 perde

Çeviren:
Afif Obay

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüsüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

DÜŞ OYUNU

KİŞİLER

KIZ (Tanrı İndra'nın kızı)
CAMCI
SUBAY
ANNE
BABA
LINA
KAPICI KADIN
İLAN YAPIŞTIRICI
OPERA SANATÇISI KADIN
BALERİN
KOROCU
SUFLÖR
KOROCULAR ve KADIN FİGÜRANLAR
POLİS
AVUKAT
CHRISTINE
KARANTİNACI
YOSMA ve DOSTU
ŞAİR
ERKEK ve KADIN
EMEKLİ
EDITH ve ANNESİ

HİZMETÇİ
ÇOCUKLAR
DENİZ SUBAYI
ALICE
DOÇENT
ÖĞRENCİLER
YENİ EVLİLER
KÖR
KÖMÜR İŞÇİLERİ
TİYATROCULAR
HÜKÜMET TEMSİLCİSİ
FAKÜLTE DEKANLARI
DİNBİLİMCİ
DOĞRU DÜŞÜNÜRLER
DON JUAN

Büyük ayraç içindeki bölümlerin oynanırken çıkarılmasına yarar vardır.

BİRİNCİ PERDE

Fon, çiçek açmış koca koca gülhatmilerden bir ormandır; beyaz, al, erguvan, kükürt sarısı, menekşe moru çiçeklerin üstünden bir şatonun yaldızlı damı ve damın bir tacı andıran çiçek tomurcuğundan tepeliği görülür. Altta, şatonun duvarlarının önünde, ahırlardan gelme hayvan yataklıklarını örten öbek öbek saman yığınları vardır. Bütün oyun boyunca yerinde kalan yan panolar, stilize oda, yapı ve kır görünümleriyle kaplıdır.

SAHNE I

Camcıyla Kız sahneye girerler.

KIZ - Şato durmadan gelişip boy atıyor... Geçen yıldan bu yana nasıl da boylandı, görüyor musun?

CAMCI *(Kendi kendine.)* - Bu şatoyu hiç görmemiştim... Bir şatonun boy attığını da hiç görmüş değilim... *(Tam bir inançla, Kız'a.)* Evet, iki metre uzamış, ama gübrelemişler de ondan olacak.. Hem iyice dikkat edersen, güneşe bakan kanadın filizlendiğini de görürsün.

KIZ - Yazı yarıladığımıza göre handiyse çiçek açar, derim.

CAMCI - Şu tepedeki çiçeği görmüyor musun?

KIZ - Evet, görüyorum. *(Ellerini çırpar.)* Baba, neden çiçekler çöplük içinden çıkıp da büyürler?

CAMCI *(İnançlı.)* - Çünkü çöplükte gelişemezler; çiçeklenmek ve ölmek için ellerinden geldiğince tez ışığa doğru yükselirler.

KIZ - Biliyor musun, şatoda kim oturuyor?

CAMCI - Biliyordum ama unuttum.

KIZ - İçerde bir tutuklu var belki de... Gidip kurtarayım diye bekliyor kesinlikle.

CAMCI - Ama ne pahasına?

KIZ - İnsan, bir iş yapması gerekiyorsa, pazarlık etmez. Gel, şatoya gidelim!

CAMCI - Hadi gidelim!

(Fona doğru yürürler. Fon, ağır ağır iki yana açılır.)

Şimdi sahne, içinde bir masayla birkaç iskemle bulunan sıradan bir odadır. Garip mi garip bir üniforma giymiş bir subay, bir sandalyeye oturmuş, bir yandan sallanır, bir yandan da kılıcıyla masaya vurur.

SAHNE II

Öncekiler ve Subay.

KIZ *(Subay'a doğru ilerler ve sessizce elinden kılıcını alır.)* - Yapma! Yapma öyle!

SUBAY - Sevgili Agnes, bırak kılıcımı!

KIZ - Olmaz, masayı ikiye böleceksin. *(Babasına.)* Hadi aşağıya, koşum takımlarının durduğu odaya in de camları tak. Sonra gene buluşuruz. *(Camcı çıkar.)*

SAHNE III

Kız ve Subay.

KIZ - Seni kendi evine hapsetmişler, kurtarmaya geldim.

SUBAY - Gelmeni bekledim, ama gelip gelmeyeceğini iyice bilmiyordum.

KIZ - Şato zorlu, yedi duvarla çevrilmiş, ama.. başaracağız! İstiyor musun, yoksa istemiyor musun?

SUBAY - Doğrusunu söyleyeyim, bilmiyorum; çünkü öyle de olsa, böyle de olsa durumum kötü; yaşamda her sevinç iki katlı acı çekerek ödeniyor. Şimdi şu oturduğum yerde sıkıntı içindeyim. Ama güzel özgürlüğü elde edersem derdim üç kat artacak... Agnes, en iyisi ben buna katlanayım, yalnızca senin yüzünü görsem yeter.

KIZ - Bende ne buluyorsun?

SUBAY - Evrenin uyumu olan güzelliği. Boyunun bosunun öyle çizgileri var ki, bir eşine ancak güneş dizgesinin yörüngelerinde ya da güzel sesli saz telinde ya da ışıkların dalgalanışında raslanır... Sen göklerin çocuğusun...

KIZ - Sen de öylesin!

SUBAY - Öyleyse, ne diye atlara bakayım, ahır temizleyeyim, gübre dökeyim?

KIZ - Ötelerin özlemini duyasın diye.

SUBAY - O özlemi duyuyorum, ama kopup gitmek öyle zor ki!

KIZ - Özgürlüğü ışıkta aramak senin görevin.

SUBAY - Görev mi dedin? Yaşam bana karşı hiçbir görev yüklenmedi ki!

KIZ - Demek yaşamın sana kötü davrandığına inanıyorsun?

SUBAY - Evet, haksızlık etti bana...

SAHNE IV

Öncekiler, Anne ve Baba.

Fon bölmesinin arkasından sesler duyulur ve bölme hemen kalkar; Subayla Kız donup kalmış olarak gözlerini o yana dikerler. Anne bir masanın başına oturmuştur. Hasta gibidir. Önünde bir mum yanmaktadır; arada bir, mumun fitilini bir mum makasıyla keser. Masanın üstünde yeni dikilmiş gömlekler yığılıdır. Anne bunları çıkmaz mürekkep ve bir kaz tüyü kalemle markalar. Solda kahverengi bir giysi dolabı vardır.

BABA - *(Anne'ye ipek bir şal uzatarak, tatlı sesle.)* İstemez misin bunu?

ANNE - Bana mı getirdin, ruhum? Neyime benim ipek şal! Nerdeyse öleceğim.

BABA - Doktorun dediğine inanıyor musun?

ANNE - Ona da inanıyorum.. ama en çok içimden gelen sese inanıyorum.

BABA *(Üzgün.)* - Desene iş ciddi?... Aklın da hep çocuklarındadır senin!

ANNE - Olmaz mı ya, onlar benim yaşamım, ömrümün varı, hem derdim, hem umarım...

BABA - Christine, bana hakkını helal et!

ANNE - O nasıl söz? Sen bana helal et, sevgilim. Birbirimize çok çektirdik. Niçin? Bilemeyiz ki! Elimizden başka türlüsü gelmiyordu belki! Neyse, çocukların temiz çamaşırları şurada... unutma, haftada iki kez çamaşır değişirler; çarşambaları ve pazarları. Luise onları yıkasın.. baştan aşağı... Sokağa mı çıkacaksın?

BABA - Üniversitede dersim var, saat on birde!

ANNE - Gitmeden Alfred'i buraya çağır!

BABA *(Eliyle Subay'ı göstererek.)* - İşte burada ya, sevgilim!

ANNE - Aman Tanrım, gözlerim artık görmez oldu! Öyle, karanlık basıyor... *(Mumun fitilini keser.)* Gel yanıma, Alfred!

(Baba, duvarın içinden geçip giderken eliyle esenleşme işareti yapar.)

SAHNE V

Geri kalanlar.

(Subay, Anne'nin yanına gider.)

ANNE - Kim oradaki, kız?

SUBAY *(Fısıldayarak.)* - Agnes!

ANNE - Yaa, Agnes mi? Ne söylüyorlar, biliyor musun? Tanrı İndra'nın kızıymış o; yeryüzüne inip insanların durumunu öğrenmek için babasına yalvarmış, izin istemiş... Ama sen gene de kimseye söyleme.

SUBAY - Bir tanrı kızı ha!

ANNE *(Yüksek sesle.)* - Alfred, yavrum, yakında senden ve kardeşlerinden ayrılacağım... Sana bir sözüm var, bütün ömrümce aklından çıkarma.

SUBAY *(İlgili.)* - Söyle, anne!

ANNE - Bir tek söz: Tanrıyla çekişeyim deme!

SUBAY - Ne demek istiyorsun, anne?

ANNE - Yaşamın sana karşı haksızlık ettiği düşüncesine kapılma!

SUBAY - Ama, ya bana haksızlık ettilerse?

ANNE - Bir zamanlar haksız yere cezalandırıldığını söylemek istiyorsun. Birkaç para yitmişti de suçu senin üstüne atmışlardı; sonra o para bulunmuştu.

SUBAY - Evet! İşte bu haksızlık, bütün sonraki yaşamıma yanlış bir yön verdi.

ANNE - Öyle! Ama hele şu giysi dolabına git bakalım!

SUBAY *(Utançla.)* - Demek biliyorsun? Şeydi bu...

ANNE - İsviçreli Robenson kitabı... Onun yüzünden...

SUBAY - Sus, sus!

ANNE - Onun yüzünden kardeşin cezalandırılmıştı, oysa kitabı parçalayıp saklayan sendin!..

SUBAY - Yirmi yıl geçtiği halde bu dolap hâlâ burada dursun! Kaç kez taşındık. Kardeşim öleli de on yıl oluyor!

ANNE - Olsun, ne çıkar! Sen de her şeyin hep aslını astarını sorarsın; bu yüzden de tatlı yaşamı kendine zehir edersin!.. Bak, Lina geliyor!

(Lina içeri girer.)

SAHNE VI

Öncekiler, Lina, sonra Baba.

LINA - Hanımcığım, çok teşekkür ederim, ama vaftiz duasına gidemeyeceğim.

ANNE - Neden, kızım?

LINA - Sırtıma giyecek bir şeyim yok.

ANNE - Şimdilik benim şalı omzuna alıver.

LINA - Yok, olmaz.

ANNE - Anlamıyorum seni! Artık bir daha insan içine çıkacak değilim ki.

SUBAY - Babam ne der? Onun armağanı.

ANNE - Ne küçüklük!

BABA *(Kafasını sahneye uzatarak.)* - Benim verdiğim armağanı hizmetçiye mi giydiriyorsun?

ANNE - Böyle konuşma... Unuttun mu, ben de eskiden hizmetçiydim. Ne diye bir garibin gönlünü kırarsın?

BABA - Ya sen ne diye benim, kocanın gönlünü kırarsın?

ANNE - Aman bu dünya! Güzel bir iş yapsan, hemen onu kötü bulan biri çıkar... Birine bir iyilik ettin mi, bir başkasına kötülüğün dokunur... Ama bu dünya! *(Mumun fitilini iyice keser, ışık söner, sahne kararır ve ara bölme kapanır.)*

KIZ - Yazık olmuş insanlara!

SUBAY - Öyle değil mi?

KIZ - Öyle, ama sevgi her şeyi yener! Gel de gör!

(İkisi de sahne gerisine giderler.)

Fon perdesi kalkar. Çirkin, eski bir yangın duvarını simgeleyen başka bir fon perdesi görülür. Duvarın orta yerinde bir aralığa açılan demir parmaklıklı bir kapı vardır. Aralık büyük, aydınlık bir alana ulaşmaktadır. Burada kocaman mavi bir boğanotu [aconitum] görülür. Demir parmaklıklı kapının solunda, başı ve omuzları bir şalla örtülü kapıcı kadın oturmuş, yıldızlı bir örtü işlemektedir. Sağda bir ilan tahtası vardır; İlan Yapıştırıcı bu tahtayı temizlemektedir. Yanında yeşil saplı, ağdan örülmüş bir balıkçı kepçesi durur. Daha sağda, geriye doğru, dört yapraklı yonca biçiminde bir havalandırma deliği bulunan bir kapı vardır. Demir parmaklıklı kapının solunda, gövdesi kapkara, yaprakları açık yeşil, incecik bir ıhlamur ağacı; bunun yakınında bir mahzen penceresi bulunmaktadır.

SAHNE VII

Kız, Kapıcı Kadın, İlan Yapıştırıcı.

KIZ *(Kapıcının yanına gider.)* - Yıldız işlemeli örtü hâlâ bitmedi mi?

KAPICI KADIN - Bitmedi yavrum. Böyle bir yapıt için yirmi altı yıl nedir ki!

KIZ - Nişanlın da bir daha gelmedi, değil mi?

KAPICI KADIN - Gelmedi. Ama suç onda değil. Ne olursa olsun gidecekti, zavallı adamcağız... Otuz yıl oldu!

KIZ *(İlan Yapıştırıcı'ya)* - Yukarda, opera balesindeydi bu, değil mi?

İLAN YAPIŞTIRICI - Hem de baş balerindi. Ama nişanlısı yola gidince sanki kızın dansını da alıp götürdü... Bir daha da ona rol vermediler...

KIZ - Hepsi de yakınıyor; hiç olmazsa bakışlarıyla, sesleriyle...

İLAN YAPIŞTIRICI - Benim pek yakındığım olmaz... Bir balık kepçem, bir de yeşil balık kutum olalı beri artık yakınmıyorum.

KIZ - Seni mutlu eden bunlar mı?

İLAN YAPIŞTIRICI - Öyle çok, öyle çok, öyle çok ki! Gençliğimin düşlemiydi bu.. şimdi gerçek oldu.. ne var ki, ben de elli yaşıma geldim.

KIZ - Elli yıl, bir balık kepçesiyle bir balık kutusu için...

İLAN YAPIŞTIRICI - Ama yeşil bir balık kutusu, yeşil!..

KIZ *(Kapıcı'ya.)* - Şalını bana ver, şurada oturup insanoğullarını seyredeceğim. Ama sen de arkamda dur, sor-

duklarıma yanıt verirsin. (Şalı omuzlarına atıp demir kapının önüne oturur.)

KAPICI KADIN - Bugün son gün, opera dinlenceye giriyor. Şimdi sözleşmesi yenilenenler belli olacak.

KIZ - Ya yenilenmeyenler?

KAPICI KADIN - Aman Tanrım, onların halini bir görmeli... Ben şalımla yüzümü örterim...

KIZ - Zavallı insanlar!

KAPICI KADIN - Bakın, biri geliyor! Belli ki seçilenlerden değil... Bak, nasıl ağlıyor!

SAHNE VIII

Öncekiler, Opera Oyuncusu Kadın, sonra Subay ve başka oyuncular.

Opera Oyuncusu Kadın sağdan, demir parmaklıklı kapıdan çıkar, mendiliyle gözlerini örterek sahneye atılır. Bir an kapının ön yanındaki aralıkta duralar, başını duvara yaslar, sonra hızla dışarı çıkar.

KIZ - Yazık olmuş bu insanlara!

KAPICI KADIN - Ama bir de şu yana bak! İşte mutlu insan buna derler.

SUBAY *(Aralıktan doğru sahneye gelir. Başında silindir şapka, sırtında redingot, elinde bir gül demeti vardır. Yüzü sevinçten parıldamaktadır.)*

KAPICI KADIN - Fraulein Viktoria ile evleniyor.

SUBAY *(Sahne önünden gözlerini yukarıya kaldırarak ezgiyle seslenir.)* - Viktoria!

KAPICI KADIN - Fraulein şimdi geliyor!

SUBAY - Güzel! Araba bekliyor, sofra hazır, şampanya buzda... Bayanlar, izin verin de sizleri kucaklayayım! *(Kızı ve Kapıcı Kadını kucaklar, sonra seslenir.)* Viktoria!

BİR KADIN *(Yukardan seslenir.)* - Buradayım!

SUBAY *(Aşağı yukarı gezinmeye başlar.)* - Güzel! Bekliyorum!

KIZ - Beni tanıyor musun?

SUBAY - Hayır, ben bir tek kadın tanırım; Viktoria... Yedi yıldır burada bir aşağı bir yukarı dolaşır, onu beklerim... Öğle üzeri, güneş bacaların üstünde yükselince; akşamları, gecenin karanlığı yeryüzüne inmeye başladığı zaman... Şu yola bakarsanız, sevdiğine bağlı âşığın ayak izlerini görürsünüz. Şa-şa-şa! O benim artık! (Seslenir.) Viktoria! *(Yanıt alamaz.)* Hım, şimdi giyiniyordur. *(İlan Yapıştırıcı'ya.)* Şu gördüğüm balık ağı değil mi? Bütün operadakiler balık ağına bayılırlar.. bir de balıklara; çünkü balıkların ağzı var, dili yok, şarkı söyleyemez balıklar... Kaç para böyle bir şey?

İLAN YAPIŞTIRICI - Epey pahalı.

SUBAY *(Aynı biçimde seslenir.)* - Viktoria! *(Ihlamur ağacını sallar.)* Bakın, gene yeşeriyor! Sekizinci kez! *(Seslenir.)* Viktoria!.. Şimdi saçlarını yapıyor. *(Kız'a.)* Kuzum küçükhanımcığım, izin ver de yukarı çıkıp nişanlımı alayım.

KAPICI KADIN - Hiç kimse sahneye giremez!

SUBAY - Yedi yıldır şurada bir aşağı bir yukarı gider gelirim. Yedi kez üç yüz altmış beş, eder iki bin beş yüz elli beş! *(Durur; üstünde dört yapraklı yonca biçiminde hava deliği olan kapıyı kurcalar.)* Şu kapıyı iki bin beş yüz elli beş kez gördüm de bir kezcik olsun ötesine geçemedim. Ya şu yonca yaprağı! İçerisini aydınlatacakmış! Ki-

min için aydınlatacak acaba? İçeride insan var mı? Kimse oturuyor mu burda?

KAPICI KADIN - Bilmem. Açıldığını hiç görmedim.

SUBAY - Dört yaşımdaydım, bizim hizmetçi pazarları öğleden sonra başka evlerdeki hizmetçileri görmeye giderken beni de yanına alırdı; bir seferinde, bir evde böyle bir kapı görmüştüm.. bir kiler kapısı. Gittiğim evlerde mutfaktan öteye geçemezdim aslında... Su fıçısıyla tuz fıçısı arasında otururdum... Ömrüm boyunca öyle çok mutfak gördüm ki... Kilerler de hep aralıkta bulunurdu, kapılarında yuvarlak bir hava deliğiyle dört yapraklı bir yonca vardı... Ama operaların mutfağı yok ki kileri olsun! *(Seslenir.)* Viktoria! Baksana kadınım, bundan başka bir kapıdan çıkamaz ya?

KAPICI KADIN - Hayır, başka çıkış yoktur!

SUBAY - Güzel, öyleyse kesinlikle karşılaşacağız.

(Tiyatrocular dışarı uğrarlar. Subay her birini gözden geçirir.)

SUBAY - Nerdeyse o da gelir... Kadınım, şu arkadaki mavi boğanotu yok mu... Çocukluğumdan beri boğanotu görürüm ya.. bu da onlar gibi mi? Anımsarım, yedi yaşımdayken bir protestan papazının evindeydi... Şuradaki boğanotunun altında iki kumru oturmuş; iki mavi kumru.. ama o zaman bir arı gelmiş, çiçeğin içine girmişti... Tamam, demiştim, şimdi seni enseledim! Çiçeği boynundan yakaladım, ama arı iğnesini aradan geçirip elimi sokuverdi... Ağlamaya başladım... Papazın karısı geldi, elime çamur bastırdı... sonra da bize akşam yemeğinde sütle çilek sunmuşlardı... Hava kararıyor sanırım... İlan Yapıştırıcı nereye gidiyor?

İLAN YAPIŞTIRICI - Eve gidiyorum, akşam yemeğine yetişeceğim.

SUBAY *(Elini gözünün üstüne götürür.)* - Akşam yemeğine mi? Bu saatte? Baksanıza, biraz içeri gidip "büyüyen şato"ya telefon edebilir miyim?

KIZ - Orasıyla ne işin var senin?

SUBAY - Camcıyı uyaracağım, pencerelere çift cam taksın; çünkü nerdeyse kış geliyor, ben de öyle üşürüm ki!

(Kapıcı kadının odasına girer.)

KIZ - Kim bu Fraulein Viktoria?

KAPICI KADIN - Sevgilisi!

KIZ - Doğru yanıt! Senin için, benim için, el gün için ne olursa olsun, onu ilgilendirmez. Ancak onun nesiyse işte odur.

(Hava hızla kararır.)

KAPICI KADIN *(Feneri yakar.)* - Bugün akşam çabuk oldu.

KIZ - Tanrılara göre, bir yıl bir dakika gibidir.

KAPICI KADIN - İnsanlara da bir dakika çoğu zaman yıl gibi gelir.

SUBAY *(Kapıcı odasından çıkar. Üstü başı toz içindedir. Gülleri solmuştur.)* - Daha gelmedi mi?

KAPICI KADIN - Gelmedi.

SUBAY - Gelir daha! Gelir daha! *(Aşağı yukarı gezinir.)* Ama öğle yemeğini geri göndersem, belki de akıllıca bir iş yapmış olurum; baksana akşam oldu.. öyle.. öyle.. yemeği geri yollatayım. *(Telefon etmeye gider.)*

KAPICI KADIN *(Kız'a.)* - Artık şalımı alabilir miyim?

KIZ - Bırak, kardeşim; sen git keyfine bak.. ben senin işini görürüm. Çünkü insanları, yaşamı tanıyıp öğrenmek istiyorum. Bakalım dedikleri gibi zor mu...

KAPICI KADIN - Ama burada iş başında uyumaca yok, ne gece, ne de gündüz...

KIZ - Gece de mi uyumak yok?

KAPICI KADIN - Çıngırağın ipini koluna dola da, bak bakalım uyuyabilir misin... Sahnede gece bekçileri dolaşır. Her üç saatte bir nöbet değiştirmeleri gerek...

KIZ - Bir işkence bu!..

KAPICI KADIN - Sana öyle gelir, ama bir de bize sor; böyle bir iş bulunca nasıl seviniriz! Benim yerimde olmak isteyen ne insanlar var!

KIZ - Yerinde olmak mı? İşkence çekenin yerinde olmayı kim ister!

KAPICI KADIN - İster, ister... Ama bak, gece bekçiliği görevleri, hava akımları, nem, soğuk.. işte bütün bunların karşılığında şu yukardaki zavallı insanların güvenini kazandım... Gelip dertlerini bana dökerler... [Neden mi? Belki de yüzümün çizgilerinde acının kazıdığı o yazıları okuyorlar. İnsana güven verir o yazılar.] Omzumdaki şalda otuz yılın çilesi yüklü, kardeşim; benimki de, başkalarınınki de...

KIZ - Onun için böyle ağır çekiyor; hem de insanı dağlıyor, ısırgan gibi.

KAPICI KADIN - Eh, istediğine göre, dola boynuna... Pek ağır gelirse beni çağır, gelir nöbeti alırım.

KIZ - Git esenlikle! Senin başardığını, elbet ben de başarırım.

KAPICI KADIN - Görelim bakalım!.. Aman benim genç dostlarıma iyi davran, yakınmaları seni usandırmasın! *(Aralıktan geçip gider.)*

Sahne kapkaranlık olur. Yeniden aydınlandığı zaman ıhlamur ağacı yapraklarını dökmüş, mavi boğanotu hemen hemen solmuştur. Aralığın sonundaki yeşillik de bir güz sarılığına bürünmüştür.

SAHNE IX

Subay, Kız, sonra İlan Yapıştırıcı.

SUBAY *(Sahne aydınlanınca, kapıcı odasından çıkar. Şimdi saçı sakalı karlaşmıştır; giysileri eskimiş, gömleğinin yakası çözük, kapkara ve karışıktır. Gül demetinin yaprakları dökülmüş, yalnızca sapları kalmıştır. Aşağı yukarı gezinir.)* - Ne yana baksan belli ki yaz geçmiş, güz kapıda. Şu ıhlamuru, boğanotunu görünce anladım bunu. Ama güz benim ilkyazımdır. Çünkü tiyatro açılıyor. Sonra da o gelecek! Şu iskemleye oturup bekleyebilir miyim, kadınım?

KIZ - Otur kardeşim, ben ayakta dururum.

SUBAY *(Oturur.)* - Biraz uyuyabilsem ne iyi olacak! *(Bir an içi geçer, sonra birden sıçrayarak uyanır, kalkıp gezinmeye başlar. Yonca yapraklı kapının önünde durur, kapıyı kurcalar.)* Ah, bütün erincimi kaçıran şu kapı! Arkasında ne var ki acaba? Kesinlikle bir şeyler olmalı! *(Yukarda dans temposunda hafiften bir müzik duyulur.)* Bu ne? *(Işığın yanıp sönüşüne göre tempo tutar.)* Aydınlık - ka-

ranlık, aydınlık - karanlık!

KIZ *(Onu yansılayarak.)* - Gündüz - gece, gündüz gece! Tanrının sana bir iyiliğidir bu; bekleyişin kısalıyor! Onun için günler böyle uçup gidiyor, geceler birbirini kovalıyor.

(Sahne sürekli olarak aydınlanır.)

İlan Yapıştırıcı, elinde balık kepçesi, tutkal çanağı ve fırçasıyla içeri girer.

SUBAY - İşte İlan Yapıştırıcıyla balık kepçesi... İyi balık vurdu mu?

İLAN YAPIŞTIRICI - Pek kötü değil! Yaz sıcaktı, hem epeyi de uzun sürdü... Balık kepçesi de pek nitelikliydi.. ama, benim düşündüğüm gibi değil.

SUBAY *(Sözcükleri vurgulayarak.)* - Benim düşündüğüm gibi değil! Olağanüstü bir söz! Hiçbir şey, benim düşündüğüm gibi değildir. Çünkü düşünce yapılandan daha çok bir şey.. gerçeği aşar... *(Aşağı yukarı gezinir, gül demetini duvarlara çarpar, son gül yaprakları da dökülür.)*

İLAN YAPIŞTIRICI - Daha aşağı inmedi mi?

SUBAY - Hayır, daha inmedi; ama nerdeyse gelir! İlan Yapıştırıcı, biliyor musun şu kapının arkasında ne var?

İLAN YAPIŞTIRICI - Bilmem; bu kapıyı hiç açık görmedim.

SUBAY - Bir çilingire telefon edeyim de gelip açsın. *(Telefona gider.)*

(İlan Yapıştırıcı bir duvar ilanının arkasını tutkallar, sağdan dışarı doğru yürür.)

KIZ - Balık kepçesinin ne kusuru var?

İLAN YAPIŞTIRICI - Kusur!.. Aslında kusur denmez buna... Ama benim düşündüğüm gibi değil; onun için de pek sevinmedim doğrusu.

KIZ - Sen balık kepçesini nasıl düşünmüştün bakayım?

İLAN YAPIŞTIRICI - Evet, nasıl düşünmüştüm? Bilmem, söyleyemeyeceğim...

KIZ - Ben söyleyeyim! Sen onu olduğundan başka türlü düşünmüştün! Yeşil olmasına yeşil olacaktı, ama böyle yeşil değil!

İLAN YAPIŞTIRICI - Bildin kadınım, bildin! Aslında senin bilmediğin yok. Onun için herkes gelip derdini sana dinletiyor... N'olur, bir de beni dinlesen!

KIZ - Hay hay, dinlerim... Gel içeri gidelim, yüreğini boşalt bana!

(Odasına girer. İlan Yapıştırıcı dışarda kalır, pencereden içeri konuşur.)

Sahne yeniden kapkaranlık olur, sonra aydınlanır. Ihlamur yeniden yeşillenmiştir, boğanotu çiçek açmış, güneş aralığın çimenlerine vurmuştur.

SAHNE X

Subay, Balerin.

Subay sahneye döner; artık yaşlanmış, saçları ağarmıştır; üstü başı yırtık pırtıktır; ayakları kunduralarından dışarı fırlamıştır. Elinde, yalnızca sapları kalan gül demeti, bir aşağı bir yukarı gezinir. Yaşlı bir adamın ağır yü-

rüyüşü. Duvar ilanlarını okur. Sağdan Balerin girer.

SUBAY - Fraulein Viktoria çıktı mı?

BALERİN - Sanmam, çıkmadı.

SUBAY - Öyleyse beklerim. Nerdeyse gelir, değil mi?

BALERİN *(Ciddi.)* - Kesinlikle gelir.

SUBAY - Sen bir yere ayrılma. Şu kapının arkasında ne olduğunu göreceksin; çilingire haber gönderdim.

BALERİN - Bu kapıyı açık görmek pek hoş olacak.. kapıyı, bir de büyüyen şatoyu....Büyüyen şatoyu biliyor musunuz?

SUBAY - Nasıl bilmem! Ben orada hapis yattım.

BALERİN - Yok canım, gerçekten mi? Ama orada neden öyle çok at var?

SUBAY - Orası bir ahır-saray olmalı.

BALERİN *(Üzüntülü.)* - Amma da aptalmışım! Bunu anlayamayacak ne vardı!

SAHNE XI

Öncekiler, bir erkek Korocu.

Korocu sağdan girer.

SUBAY - Fraulein Viktoria gitti mi?

KOROCU *(Ciddi.)* - Hayır, gitmedi. Hiç gitmez o!

SUBAY - Çünkü beni seviyor. Çilingir gelmeden bir yere ayrılmayın. Şu kapıyı açacak.

KOROCU - Vaay, demek kapı açılıyor! Aman ne iyi! Ben kapıcıya bir şey soracağım.

SAHNE XII

Öncekiler, Suflör.

SUBAY - Fraulein Viktoria gitti mi?

SUFLÖR - Bildiğime göre gitmedi.

SUBAY - Bakın, beni bekler demedim mi! Kapı açılmadan bir yere gitmeyin.

SUFLÖR - Hangi kapı!

SUBAY - Burada başka kapı var mı?

SUFLÖR - Ha, anladım, yoncalı kapı... Öyleyse bir yere gitmem. Yalnızca kapıcı kadına bir diyeceğim var.

SAHNE XIII

Öncekiler, sonra Camcı, Korocular ve Kadın figüranlar.

Camcı, ortadaki kapıdan sahneye girer.

SUBAY - Çilingir sen misin?

CAMCI - Hayır, çilingirin konuğu vardı. İşinizi camcı da onun kadar görebilir.

SUBAY - Elbette görür.. elbette. Ama elmastraşın yanında mı?

CAMCI - Olmaz olur mu? Elmastraşsız camcı nedir ki!

SUBAY - Hiçbir şey! Öyleyse, hadi iş başına! (Ellerini çırpar.)

Herkes kapının çevresinde halka olur. Korocular, Nürnberg Şarkıcıları kılığında, kadın figüranlar da Aida'daki dansözler gibi giyinmiş olarak sağdan girip onların yanına gelirler.

SAHNE XIV

Öncekiler, Polis.

SUBAY - Çilingir.. ya da camcı.. görevini yap bakalım! *(Camcı, elmastraşı elinde, öne çıkar.)* Böylesine bir an bir insanın yaşamında az görülür. Onun için, dostlarım, sizden rica ederim... İyice düşünün ki...

POLİS *(Öne geçer.)* - Yasa adına sizin bu kapıyı açmanızı engelliyorum!

SUBAY - Aman Tanrım! İnsan yeni bir şey, büyük bir şey yapacak oldu mu ne görültüler kopuyor! Ama biz de dava açarız!.. Öyleyse, yürüyün avukata! Görelim bakalım, yasalar bir işe yarar mıymış o zaman! Haydi, avukata!

Perde kapanmadan, sahne şu değişikliklerle bir avukat yazıhanesine dönüşür:

Demir parmaklıklı kapı yerinde kalır ve sahne boyunca uzayan bölmenin kapısını simgeler. Kapıcı kadının odası da, önü açık olarak, avukatın yazı odası görevini görür. Yaprakları dökülmüş ıhlamur ağacı bir giysi askısıdır. Yoncalı kapı da, şimdi bir dosya dolabı kapağıdır.

Avukat, sırtında frak, boynunda beyaz eşarp, solda, demir parmaklıklı kapının iç yanında bir yazı masasının başında oturmaktadır. Masanın üstünde bir yığın belge vardır. Yüzünde sonsuz bir acının anlatımı görülür. Kireç gibi ak olan bu yüzde, adeta mor gölgeler veren derin çizgiler vardır. Çirkindir; mesleği gereği uğraştığı her türden suçlar, öldürüler yüzüne vurmuştur. İki yazmanından biri

tek kollu, öteki tek gözlüdür. Kapının açılışını seyretmek için toplanmış olan kişiler gene yerlerindedir; ama şimdi, avukatın yanına girmek için sıra bekliyormuş ve sanki öteden beri oradalarmış duygusunu verirler. Şalı omuzlarında olan Kız ve Subay, ön sıradadırlar.

SAHNE XV

Avukat, Kız, Subay, halk.

AVUKAT *(Kız'ın yanına gider.)* - Söyle bakalım kardeşçiğim, bu şalı bana verecek misin? Onu şuracığa asayım, çini soba yanınca da bütün dertleri, tasalarıyla yakıvereyim onu!

KIZ - Daha zaman var, ağabeyciğim; hele iyice dolsun; her şeyden önce de senin dertlerini toplamak isterim.. suçlar, öldürüler, haksız kazançlar, karaçalmalar, aşağılamalar; yani, sana yapılan türlü açıklamaları toplamak isterim.

AVUKAT - Sevgili dostum, senin şala sığmaz bunlar. Şu duvarlara bak; sanki bütün günahlar bir araya gelmiş de duvar kâğıtlarına satır satır yazılmış! Şu belgeye bak; haksızlıkların öykülerini geçirdiğim şu kâğıtlara! Bir de bana bak! Buraya gelen kimsenin yüzü gülmez. Yalnızca kötü bakışlar, gıcırdayan dişler, sıkılmış yumruklar.. ve herkes kinini, kıskançlığını, kuşkusunu benim üstüme boşaltır... Bak, ellerim kapkara; hiçbir zaman da temizlenmez. Görüyor musun, nasıl şişmiş, kanıyor... Bir giysiyi birkaç günden fazla giydiğim olmaz; çünkü başkalarının işlediği suçların kokusu siner üstüne... [Çoğu zaman giysilerimi bu-

rada değiştiririm, ama gene yararsız! Şurada, yandaki odada yatarım ve gördüğüm düşler hep cinayet düşleridir...] Şimdi bir adam öldürme davası var elimde... O gene bir şey değil! Bilir misin, hepsinin en kötüsü ne? Karı kocayı boşatmak! İşte o zaman sanki yer gök çığlık atıyormuş gibi gelir insana. ["İhanet!" diye yer gök haykırır sanki; "Öz güce, iyilik kaynağına, sevgiye ihanet!"] Ama bak, şu yığınla kâğıt, iki yanın birbirlerine yüklediği suçlamalarla dolup taşadursun; bir iyiliksever, karı kocadan birini yalnızca bir yerde karşısına alsa da kulağından tutup güler yüzle şu sıradan soruyu sorsa ona; dese ki, "Şimdi onu bunu bırak da, karının ya da kocanın suçu nedir, onu söyle!" Vallahi karşısındaki ne bir yanıt verebilir, ne de bir neden gösterebilir! [Kimi zaman bir salatadan çıkmıştır gürültü, kimi zaman bir tek sözden, çoğu zaman da hiç yoktan! Ama üzüntüler, dertler! Onları yüklenmek bana düşer.] Şu yüzüme bak! Bu cani suratıyla bir kadının sevgisini kazanabilir miyim dersin! Sonra bütün bir kent halkının borçları, hem de çingene borçları peşinden koşan bir adamın tek dostu olabilir mi sence? İnsan olmak yürekler acısı!

KIZ - Yazık olmuş insanlara!

AVUKAT - Öyle! Sonra, neyle yaşar bu insanlar, aklım ermez! 2.000 kuron geliri olan evlenir, oysa 4.000 harcar.. elbette borçlanır, hepsi de borçlanırlar. Ölünceye dek, zar zor geçineceğim diye çırpınır durur! Mirasçılara da hep borç kalır. Sonunda kim bunları ödeyecek, kimbilir!

KIZ - Kim kuşlara yiyeceğini veriyorsa o!

AVUKAT - İyi ama o, kuşlara yiyeceklerini veren, yeryüzüne inse de zavallı insanoğullarının durumunu bir görse, yüreği sızlardı!

KIZ - Yazık olmuş insanlara!

AVUKAT - Öyle, öyle! *(Subay'a.)* Ne istiyorsunuz?

SUBAY - Acaba Fraulein Viktoria gitti mi, diye sokacaktım.

AVUKAT - Hayır gitmedi, hiç üzülmeyin. Ne diye orada dolabımı kurcalayıp duruyorsunuz?

SUBAY - Kapı buna benziyordu gibime gelmişti de...

AVUKAT - Yoo, yoo, yoo!

(Çan sesleri duyulur.)

SUBAY - Kentte bir cenaze mi var?

AVUKAT - Hayır, doktorluk sanı veriliyor. Ben de şimdi hukuk doktoru olacağım. Siz de doktor olmak, defne yapraklarından bir çelenk almak istemez miydiniz?

SUBAY - Elbette, niçin istemeyeyim! Ne de olsa bir ufak eğlence...

AVUKAT - Hemen doğruca törene gitsek ne dersiniz? Ama önce giysinizi değiştirin!

(Subay çıkar.)

Sahne kararır ve dekor aşağıdaki biçime dönüşür: Bölme yerinde kalır, ancak bu kez kilisede korocularla halkı ayıran parmaklık görevini görür. İlan tahtası, koronun program tahtasıdır. Ihlamur ağacı - giysi askısı şamdan olur. Avukatın yazı masasi vaiz kürsüsüdür. Yoncalı kapı, papaz cüppeleriyle ayin eşyalarının saklandığı odanın kapısıdır. Nürnberg Şarkıcısı kılığındaki korocular, ellerinde asa tutan seslenicilerdir. Kadın figüranların ellerinde defne çelenkleri vardır. Öbür kişiler seyirci durumundadırlar. Fon perdesi kalkar ve yeni fon bir tek büyük orgu simgeler; altta ses perdeleri, üstte ayna vardır. Müzik sesi du-

yulur. Yanlarda dört fakültenin üyeleri yer almışlardır: Felsefe, dinbilim, tıp ve hukuk. Sahne bir an boş kalır.

Sesleniciler sağdan girerler. Kadın figüranlar, ileri doğru uzatılmış ellerinde defne çelenkleriyle, bunları izlerler.

Üç doktor adayı, birbiri ardınca soldan girerler; figüranlar onların başlarına çelenk koyduktan sonra sağdan çıkarlar.

Avukat, çelengini almak için öne çıkar. Figüranlar ona arkalarını dönerler; çelenk vermeden çıkıp giderler.

Avukat, derin bir üzüntü içinde bir sütuna yaslanır.

Herkes çekilip gider, avukat bir başına kalır.

SAHNE XVI

Avukat, Kız.

KIZ *(Başında, omuzlarına düşen beyaz bir tülle sahneye gelir.)* - Bak, işte şalı yıkadım... Neden burada duruyorsun kuzum? Sana çelenk vermediler mi?

AVUKAT - Hayır, uygun değilmişim.

KIZ - Niçin? Yoksulları savundun, canileri koruyan birkaç söz söyledin, borçluların yükünü hafiflettin, hükümlülerin cezasını geri bıraktırdın; bunlar yüzünden mi? Vay insanların haline! Melek değiller elbet, ama yazık olmuş onlara!

AVUKAT - İnsanları kötüleme! Bilirsin ki ben onların hakkını korurum.

KIZ *(Orga dayanarak.)* - Neden dostlarını tokatlar insanlar?

AVUKAT - Anlayışları o kadar.

KIZ - Onları aydınlatalım, olmaz mı? Sen ve ben; ikimiz!

AVUKAT - Aydınlanmak istemezler ki! Ah, ne olur yakınmalarımız göklere ulaşabilse!

KIZ - Tanrı katına ulaşacaktır! *(Orgun yanında durur.)* Şu aynada ne görüyorum, biliyor musun? Dünyayı, gerçek yüzüyle! Evet, çünkü biz onu ters görüyoruz.

AVUKAT - Nasıl olmuş da tersine dönmüş?

KIZ - Kopyasını çıkarırlarken...

AVUKAT - Tamam, işte şimdi doğru laf ettin: Kopya!.. Bu dünyanın yanlış bir kopya olduğu hep aklımdan geçerdi. Biçimlerin aslını anımsadıkça da her şeye karşı bir hoşnutsuzluk duyardım içimden... İnsanlar buna yetmezlik, şeytanın göz boyaması filan gibi türlü adlar takmış!

KIZ - Deli saçması! Şu dört fakülte üyesine bak! Devlet işlerini yürüten hükümet, dördünü de ödüllendiriyor. İşte dinbilim! Bilgeliğin ta kendisi olduğunu sanan felsefe, onu yerden yere vurur, kepaze eder. Ya tıp; felsefeyi yadsıyan, dinbilimi bilimden saymayan, boşinan diye adlandırılan tıp! Sonra hepsi de gençliğe saygı öğretecek, üniversiteye karşı saygılı olmayı belletecek olan aynı yüksek kurulun üyeleri! Bir delilerevi bu! İlk akıllanacak olanın vay haline!

AVUKAT - İlk içeri girenler dinbilimcilerdir. Bunlar, önce dinbilimin saçmalığını aşılayan felsefeyi okurlar; sonra da dinbilim okuyarak felsefenin saçma olduğunu öğrenirler! Deli denmez mi bunlara?

KIZ - Gelelim hukuka.. herkesin hizmetindedir hukuk; ancak hizmetlilerle ilgilenmez.

AVUKAT - Adalet, adaletli olmak istedi mi, vurur satırı!.. Durmadan adaletsizlik eden adalet!

KIZ - İşlerinizi ne garip düzenlemişsiniz, insanoğulları! Gel, sana çelengini ben vereceğim... Daha iyi yakışır sana bu çelenk! *(Avukatın başına dikenden bir çelenk koyar.)* Şimdi org çalayım, dinle! *(Orgun başına oturur ve "Kyrie el-eison" ilahisini çalar. Ama org sesi yerine insan sesleri duyulur.)*

ÇOCUK SESLERİ - Sonsuz Tanrı! Sonsuz Tanrı! *(Son ses uzatılır.)*

KADIN SESLERİ - Acı bize! *(Son ses uzatılır.)*

ERKEK SESLERİ *(Tenor.)* - Kurtar bizi, acıması bol Tanrı! *(Son ses uzatılır.)*

ERKEK SESLERİ *(Bas.)* - Biz kullarını bağışla Tanrım, öfke duyma bize!

HEPSİ - Acı bize! Çağrışımızı işit! Acı ölümlülere! Sonsuz Tanrı, niçin uzaksın bizden? Uçurumların dibinden sana sesleniyoruz! Acı, sonsuz Tanrı! Kullarının yükünü ağırlaştırma! İşit bizi! İşit bizi!

[Sahne kararır. Kız kalkar, avukatın yanına gider. Işık oyunlarıyla org bir fingal mağarası biçimini alır. Bazalt sütunlara deniz çarpmakta ve dalgalarla rüzgârın çıkardığı bir uğultu duyulmaktadır.

AVUKAT - Neredeyiz, kızkardeşim?

KIZ - Ne işitiyorsunuz?

AVUKAT - Sular damlıyor!]

KIZ - Gözyaşları onlar, insanların döktüğü... Başka ne işitiyorsun?

AVUKAT - İç çekişler.. hıçkırıklar.. çığlıklar...

KIZ - [Ölümlülerin çığlıkları buralara geliyor.. duyduğun o.] Ama nedir bu bitip tükenmeyen yakınmalar? Yaşamanın sevinçli bir yanı yok mu hiç?

AVUKAT - Var. En tatlısı, hem de en acısı, sevgidir. Erkek ve yuva! En yücesi, hem de en aşağılığı!

KIZ - Onu bir denesem!

AVUKAT - Benimle mi?

KIZ - Seninle. Sen sığlıkları, kayalıkları biliyorsun; oralara düşmeyiz.

AVUKAT - Ben yoksulum.

KIZ - Ne çıkar? Yeter ki birbirimizi sevelim. Bir parça güzellik elde etmek için para istemez.

AVUKAT - Benim sevmediğim şeyler var; belki de senin sevdiklerindir onlar.

KIZ - Ödeşmiş oluruz.

AVUKAT - Ya birbirimizden usanırsak?

KIZ - O zaman da çocuk gelir, bizi oyalar, bitmeyen bir değişiklik getirir.

AVUKAT - Yoksul, çirkin, nefret edilen, hor görülen bir adamım ben; gene de beni istiyorsun, öyle mi?

KIZ - Evet, yazgılarımızı birleştiririz.

AVUKAT - Gel, öyleyse!

İKİNCİ PERDE

Avukatın işyerinde çok sıradan bir yatak odası; sağda iki kişilik, geniş, tavanlı bir yatak, bunun yanında bir pencere. Solda, bir demir sobayla yemek pişirmeye yarayan tencere, kap kacak. Christine, çift katlı pencereleri kâğıtlamakla uğraşmaktadır. Dipteki açık kapıdan çalışma odasına geçilir; bu kapının öte yanında, içeri girmek için bekleşen yoksul insanlar görülür.

SAHNE I

Avukat, Kız, Christine.

CHRISTINE - Kâğıtlıyorum! Kâğıtlıyorum!

KIZ *(Yüzü bembeyaz, bitkin, sobanın başında oturur.)* - Hava deliklerini tıkıyorsun! Boğuluyorum!

CHRISTINE - Kala kala bir küçük çatlak kaldı!

KIZ - Hava! Hava! Boğuluyorum!

CHRISTINE - Kâğıtlıyorum! Kâğıtlıyorum!

AVUKAT - İyi ediyorsun Christine, sıcaklık pahalı!

KIZ - Amanın, sanki o kâğıtlarla dudaklarını birbirine yapıştırıyorsun!

AVUKAT *(Elinde bir yazılı kâğıtla kapı eşiğinde durur.)* - Çocuk uyudu mu?

KIZ - Hele şükür, uyuyabildi!

AVUKAT *(Tatlılıkla.)* - Çığlıkları müşterilerimi kaçırıyor.

KIZ *(Tatlılıkla.)* - Ne yapmalı, bir yolu var mı?

AVUKAT - Yok!

KIZ - Daha büyük bir evimiz olsa!

AVUKAT - Paramız yok.

KIZ - Pencereyi açabilir miyim? Bu bozuk hava soluğumu tıkıyor!

AVUKAT - Açarsan sıcaklık gider, üşürüz!

KIZ - Korkunç! Dışarları silelim mi?

AVUKAT - Sen yer silemezsin, ben de silemem. Christine'ye gelince, kâğıtlıyor; evi baştan aşağı kâğıtlayacak; tavanların, döşemelerin, duvarların bütün deliklerini kâğıtlayacak!

KIZ - Yoksulluğu göze almıştım, pisliği değil!

AVUKAT - Yoksullukta az çok pislik vardır.

KIZ - Bu iş düşündüğümden de kötü!..

AVUKAT - İnsanların en kötü durumda olanı biz değiliz. Hiç olmazsa tenceremizde yemeğimiz var.

KIZ - Ama ne yemek!

AVUKAT - Lahana ucuz, besleyici, lezzetli de!

KIZ - Lahanadan hoşlanan için öyle! Bana sorarsan.. tiksiniyorum!

AVUKAT - Ne diye söylemedin ya?

KIZ - Çünkü seni seviyorum. Senin için ağzımın tadından geçtim.

AVUKAT - Öyleyse, ben de senin için lahanaya olan sevgimden geçerim. Özveriler karşılıklı olmalı.

KIZ - O zaman ne yeriz? Balık mı? Sen balık sevmezsin ki!

AVUKAT - Üstelik de pahalı.

KIZ - Of, bu iş sandığımdan da güçmüş!

AVUKAT - Gördün mü bak, ne güçmüş! Ya çocuk? Sözde birliğimizin bağı, mutluluğumuz olacaktı! Yıkımımız oldu!

KIZ - Sevgilim, ölüyorum! Bu havasızlık, apartman aralığına bakan bu odalar, bu bitmez tükenmez uykusuz saatler boyunca dinlediğim çocuk çığlıkları, dışarda bekleşen insanlar, onların dertleri, kavgaları, yakınmaları öldürüyor beni. Bu evin içinde öleceğim!

AVUKAT - Zavallı mini mini çiçek, ışıksız, havasız!

KIZ - Sonra da bizden kötü durumda olanlar var diyorsun.

AVUKAT - Ben bu mahallenin gözü üstünde olanlardanım.

KIZ - Yuvamda bir parça güzellik bulabilsem, üst yanını hoş göreceğim.

AVUKAT - Biliyorum, bir çiçek olsa demek istiyorsun, en azından bir günçiçeği... Ama onun da tanesi bir buçuk kuron. Altı litre süt parası ya da dört kilo patates...

KIZ - Yemekten vazgeçerim; çiçeğim olsun da!

AVUKAT - Bir tür güzellik vardır ki parasız elde edilir; onun bir evde eksikliği, zevki olan bir erkek için bir, sıkıntıdır.

KIZ - Nedir o?

AVUKAT - Söylersem kızarsın.

KIZ - Kızmayacağımıza söz vermiştik.

AVUKAT - Söz vermiştik... İnsan her şeye dayanır

Agnes, yalnızca bir şeye dayanamaz; dan diye söylenen dik söze... Bilir misin sen o türlü sözü? Daha bilemezsin.

KIZ - Öyle sözü hiç işitmeyeceğiz.

AVUKAT - Benden yana hiç işitmezsin!

KIZ - Hadi, söyle söyleyeceğini!

AVUKAT - Peki. Bak, ben bir eve girince ilk önce perdelerin duruşuna bakarım. *(Pencereye gider, perdeleri düzeltir.)* İp gibi ya da paçavra gibi duruyorsa, çok kalmam orada. Sonra iskemlelere bir göz atarım... Hepsi yerli yerindeyse otururum. *(Bir iskemleyi duvara yanaştırır.)* Sonra şamdanlardaki mumlara bakarım... Mumlar çarpık çurpuk duruyorsa, o evde düzen yoktur! *(Konsolun üstündeki mumlardan birini doğrultur.)* Bak ruhum, işte bu, parasız elde edilen türden güzelliktir.

KIZ *(Başı göğsü üstüne düşer.)* - Dan diye söylemece yoktu, Aksel!

AVUKAT - Dan diye söylemedim ki!

KIZ - Söyledin, söyledin!

AVUKAT - Eee, söylemedim dedik ya!

KIZ - Bu ne biçim konuşma!

AVUKAT - Bağışla, Agnes! Ama sen pislikten ne denli rahatsız oluyorsan, ben de senin bu düzensizliğinden öyle rahatsız oluyorum. Üstelik de ortalığı toplamada sana yardımı göze alamıyorum, çünkü suçunu başına kakmışım gibi kızıyorsun... Ooof, keselim artık bunu, olmaz mı?

KIZ - Ne korkunç şeymiş evlilik!.. Hepsinden zor! Sanırım melek olması gerek insanın.

AVUKAT - Evet, bence de öyle.

KIZ - Sanırım bu gidişle senden nefret edeceğim.

AVUKAT - O zaman vay halimize! Aman nefreti ön-

leyelim. Söz veriyorum sana, bir daha hiç ortalık toplamaktan söz etmeyeceğim. Varsın benim için bir işkence olsun!

KIZ - Ben de lahana yiyeceğim. Varsın benim için bir sıkıntı olsun!

AVUKAT - Demek sıkıntıyla geçen bir birliktelik! Birinin zevki, ötekinin sıkıntısı?

KIZ - Yazık olmuş insanlara!

AVUKAT - Şimdi anladın ya?

KIZ - Anladım. Ama Tanrı aşkına şu tuzağa düşmeyelim! Artık şimdi onu iyice biliyoruz ya...

AVUKAT - Düşmeyelim. İnsan kişileriz, aydın kişileriz; kusurlarımızı bağışlayabilir, hoş görebiliriz.

KIZ - Ufak tefek şeylere gülümseyip geçebiliriz.

AVUKAT - Evet biz, bir biz yapabiliriz bunu! Biliyor musun, bugünkü gazetede ne okudum? Sahi, nerde gazete?

KIZ *(Utanmış.)* - Hangi gazete?

AVUKAT *(Kabaca.)* - Eve hangi gazeteyi alıyorsam.

KIZ - Hadi gülümse, hem de öyle dik konuşma... Gazetenle sobayı tutuşturdum.

AVUKAT *(Hırslı.)* - Vay canına!

KIZ - Hadi gülümse! Gazeteni yaktım, çünkü benim kutsal saydığım şeylerle alay ediyordu.

AVUKAT - Benim de kutsal saymadığım şeylerle! *(Çılgın gibi ellerini çırpar.)* Gülümseyeceğim, azı dişlerim görünesiye güleceğim... İnsan olacağım, kanılarımı gizleyeceğim ve her şeye eyvallah diyeceğim, yerde sürüneceğim, yaltaklanacağım! Yaa, demek gazetemi yaktın?! Peki! peki! *(Perdeyi yatağın tavan direğine sarar.)* İşte, şimdi yeni baştan düzelteceğim, seni kızdırmak için! Agnes, bu böyle yürümez!

KIZ - Elbette yürümez!

AVUKAT - Ama gene de yürüteceğiz, içtiğimiz ant için değil, çocuğun hatırı için.

KIZ - Doğru; çocuğun hatırı için! Ah... ah! Çekeceğiz bu çileyi!

AVUKAT - Şimdi müşterilerimin yanına gidiyorum. İşitiyor musun, nasıl sabırsızlıktan homurdanıyorlar birbirlerini parçalayabilmek, cezalandırıp hapishaneye sokmak için! İlençli ruhlar!..

KIZ - Zavallı.. zavallı insanlar! Ya bu kâğıtlarına işi? *(Sessiz bir umutsuzlukla başı göğsüne düşer.)*

CHRISTINE - Kâğıtlıyorum! Kâğıtlıyorum!

(Avukat kapının önünde durur, parmaklarıyla sinirli sinirli kapı tokmağını tımbırdatır.)

KIZ - Öööf, kilit nasıl gıcırdıyor, sanki yüreğimin yayına basıyormuşsun gibi...

AVUKAT - Basıyorum, basıyorum işte...

KIZ - Yapma!

AVUKAT - Basıyorum!

KIZ - Bırak!

AVUKAT - Ba...

SAHNE II

Öncekiler, Subay.

SUBAY *(Çalışma odası yönünden gelir, kilidi tutar.)* - İzin verir misiniz?

AVUKAT *(Kilidi bırakır.)* - Buyrun, rica ederim, sizin doktor sanınız var!

SUBAY - Şimdi bütün dünya benim! Bütün yollar bana açık! Parnasos'a ulaştım, defne çelengini kazandım. Ölümsüzlük, onur benim!

AVUKAT - Neyle yaşayacaksınız?

SUBAY - Yaşamak mı?

AVUKAT - Ev, giysi, yiyecek gerekli değil mi size?

SUBAY - Bunlar bulunur, yeter ki biri sizi sevsin!

AVUKAT - Anlıyorum! Anlıyorum! Kâğıtla Christine, kâğıtla; biz soluk alamayıncaya dek... *(Geri geri çıkarken başıyla selam verir.)*

CHRISTINE - Kâğıtlıyorum, kâğıtlıyorum, soluk alamayıncaya dek!

SUBAY - Şimdi gelir misin benimle?

KIZ - Hemen! Ama nereye?

SUBAY - "Güzel Koy"a. Orası yaz, orası günlük güneşlik, orada gençler, çocuklar, çiçekler gülüyor. Şarkılar, oyunlar, şenlik çığlıkları hep orada!

KIZ - Öyleyse gelirim oraya!

SUBAY - Gel!

AVUKAT *(Geri döner.)* - Şimdi bir numaralı cehennemime döneceğim. Buradaki iki numaralısıydı.. hem de en belalısı! Cehennemlerimin en tatlısı en belalısıdır... Bakın, gene firketelerini döşemenin üstüne dökmüş! *(Firketeleri yerden toplar.)*

SUBAY - Aman Tanrım, firketeleri bile buldu!

AVUKAT - "Bile" mi? Bak bir kez şu nesneye! İki ucu var, ama bir firkete! Çift, ama gene de tek! Doğrulttum mu tek bir parça olur! Eğdim mi iki olur, ama aynı zamanda bir tek! Demek oluyor ki bu ikisi birdir! Ama orta ye-

rinden kırdım mı.. şöylece! O zaman iki olur, iki! *(Firketeyi ikiye böler ve parçaları fırlatır.)*

SUBAY -Bilmediği yok! Ama firketeyi kırmadan önce uçların birbirinden ayrılması gerek. Uçlar aynı yöne dönük oldukça dayanır firkete!

AVUKAT - Koşut olduklarında da uçlar birbirine hiç dokunmaz... O zaman ne bükülme, ne kırılma!

SUBAY - Firkete bütün buluşların en yetkinidir. İki koşuta eşit bir düz çizgi!

AVUKAT - Açıkken kilitleyen bir kilit!

SUBAY - Açıksa, bir saç örgüsünü bağlar; kapandı mı örgü çözülür...

AVUKAT - Şu kapı gibi; onu kapatırsam senin yolunu açmış olurum, Agnes! *(Odadan çıkar ve kapıyı kapatır.)*

KIZ - Ey, şimdi?

Dekor değişir: Tavanlı yatak bir çadır olur. Demir soba gene yerindedir. Fon perdesi kalkar. Sağda, ön planda kızıl fundalıklı yanık dağlar ve bir orman yangınından kalma siyahlı beyazlı ağaç kütükleri, ahırlar, domuzlar için kırmızı boyalı bölmeler görülür. Bunların alt yanında, mekanik yöntemle sağaltım yapılan bir açık hava sanatoryumu ve işkence gereçlerine benzeyen bir takım gereçlerle bedenlerini işleten insanlar.

Ön planın solunda, ocakları, yerli kazanları ve büyük borularıyla, karantina yapısının açık hangarlarının bir bölümü.

Orta planda bir boğaz görülür.

Arka planda, yeşillikler içinde güzel bir kumsal. Bayraklarla donanmış iskelelere kimi yelkenli, kimi yelkensiz,

beyaz tekneler bağlıdır. İtalyan mimarisinde küçük villalar, pavyonlar, köşkler, mermer yontular, kayının yeşillikleri arasından görünür.

SAHNE III

Karantinacı, Subay, Kız; sonra Yosma ve dostu.

Karantinacı, zengin kalığında, kayıda yukarı aşağı gezinmektedir.

SUBAY *(Karantinacı'nın yanına gidip elini sıkar.)* - Oo, şuraya bak, Ordström! Sen bu kıyılara mı geldin?

KARANTİNACI - Evet, buradayım.

SUBAY -"Güzel Koy" dedikleri yer burası mı?

KARANTİNACI - Hayır, orası tam karşımıza düşer. Buraya "Utanç Kıyısı" denir; limanımızın karantina bölgesi!

SUBAY - Desene yanlış geldik!

KARANTİNACI - Ne ilgisi var! Beni tanıştırmaz mısın?

SUBAY - Olmaz, yakışık almaz. *(Alçak sesle.)* İndra'nın öz kızı o!

KARANTİNACI - İndra'nın mı? Ben de Varuna'nın ta kendisi sanmıştım... Peki, benim yüzümün kara oluşuna şaşmıyor musun?

SUBAY - Oğlum, ben elli yaşımdayım, bu yaşa gelince insan artık hiçbir şeye şaşmaz... Öğleden sonraki maskeli baloya gidecektir, diye düşündüm.

KARANTİNACI - Doğru! Umarım siz de gelirsiniz!

SUBAY - Elbette geliriz, çünkü burası.. pek iç açıcı bir yer değil. Kimler oturur burada?

KARANTİNACI - Burada hastalar oturur, karşı kıyıda sağlar.

SUBAY - Yoksullardan başka kimse olmasa gerek burada.

KARANTİNACI - Yok yavrum, burası zengin yatağı! Bak şu gergidekine; mantarlı kaz ciğeriyle Burgonya şarabını çokça kaçırmış; o yüzden bacakları düğüm düğüm olmuş.

SUBAY - Düğüm düğüm mü?

KARANTİNACI - Evet, bacaklarında damla hastalığı var... Şurada giyotinin üstünde yatan da öylesine içkiye dadanmış ki, bel kemiğinin cendereye sokulması gerekiyor.

SUBAY - Hiç hayrı olmaz!

KARANTİNACI - Sonra, gizlenecek bir suçu olanlar da bu kıyıda otururlar. İşte, örneğin, bak şu karşıdan gelene!

Geçkin bir züppe, tekerlekli bir hasta arabasına oturmuş, sahneye getirilir. Kuru, çirkin, altmışlık bir yosma, son modaya göre giyinmiş, arabanın yanında yürümekte ve bu kırklık "zampara"yla cilveleşmektedir.

SUBAY - Bu bizim albay! Okul arkadaşımız!

KARANTİNACI - Don Juan. Görüyor musun, yanındaki mezar kaçkınından bir türlü gönlünü alamamış! Onun kocamış, çirkin, sevdiğine bağlanmayan, acımasız bir kadın olduğunu gözü görmüyor.

SUBAY - Aşk dediğin de budur işte! Şu uçarının, böylesine içten ve gerçekten sevebileceği hiç aklıma gelmezdi doğrusu!

KARANTİNACI - Güzel bir düşünüş!

SUBAY - Ben de Viktoria'yı sevdim... Yaaa, hâlâ koridorda bir aşağı bir yukarı dolaşır, yolunu beklerim...

KARANTİNACI - Koridorda o bir aşağı bir yukarı dolaşan sen misin?

SUBAY - Benim ya!

KARANTİNACI - Demek kapıyı hâlâ açtıramadınız?

SUBAY - Açtıramadık. Durmadan mahkemeye gidip geliyoruz... İlan Yapıştırıcı, balık kepçesini omuzlayıp gitmiş; o yüzden tanıkların dinlenmesi uzuyor... Bu arada, Camcı şatonun camlarını taktı, şatonun da yarın kat boyu uzadı... Bu yıl olağanüstü güzel geçti.. sıcak ve nemli.

KARANTİNACI - Ama benim şu içerdeki sıcak gibisini görmemişsinizdir.

SUBAY - Senin ocak dairesinde ne kadar olur sıcaklık?

KARANTİNACI - Kolera bulaşıklarını dezenfekte ettiğimiz zamanlar 60 dereceyi bulur.

SUBAY - Şimdi gene ortalıkta kolera var mı?

KARANTİNACI - Bilmiyor musun olduğunu?

SUBAY - Biliyorum, biliyorum elbette; ama bildiğimizi çoğu zaman unutuyorum.

KARANTİNACI - Ben de çoğu zaman, ah unutabilsem, derim; hele kendimi unutabilsem... Onun için durmadan balozlara, apukurya şenliklerine, amatör tiyatrolara koşarım.

SUBAY - Ne suç işledin ki?

KARANTİNACI - Söylesem, palavracı diyorlar, saklasam ikiyüzlü!

SUBAY - Onun için mi yüzünü karaladın?

KARANTİNACI - Evet, olduğundan biraz daha çok karaladım.

SUBAY - Kim o gelen?

KARANTİNAÇI - Şairin biri! Çamur banyosuna girecek.

(Şair, elinde bir kova dolusu çamur, gözleri gökyüzüne dikilmiş, girer.)

SAHNE IV

Öncekiler, Şair.

SUBAY - Bakındı şuna! Hava ve ışık banyosuna girse daha iyi ederdi!

KARANTİNACI - Olmaz. Hep göklerde uçtuğu için çamura özlem çekiyor... Çamurda yuvarlanmak deriyi sertleştirir.. domuzunki gibi yapar. At sineklerinin sokmasını duymaz olursun!

SUBAY - Ah şu çelişkilerle dolu, garip dünya!

ŞAİR *(Kendinden geçerek.)* - Tanrı Path, insanı balçıktan yarattı, bir taslak fırınında ya da bir çömlekçi işliğinde... *(Kuşkuyla.)* Ya da.. eee, işte öyle bir şeyde... *(Kendisinden geçerek.)* Gene balçıktan yaratılmıştır yontucunun az çok ölümsüz olan başyapıtı... *(Kuşkuyla.)* yapıt da çoğu zaman aşırmadır ya... *(Kendinden geçerek.)* Yemek odası için pek gerekli olan eşya, tabak çanak adı altında topladığımız şeyler, onlar da balçıktan yapılmıştır... *(Kuşkuyla.)* Aslına bakarsan, neme gerek benim adları!.. *(Kendinden geçerek.)* Balçıktır bu! Balçığın sulusuna da çamur derler... c'est mon affaire! *(Seslenir.)* Lina!

SAHNE V

Öncekiler, Lina.

Lina, elinde bir kovayla sahneye girer.

ŞAİR - Lina, Fraulein Agnes'e kendini tanıt! O seni on yıl önceden bilir. O zamanlar genç, neşeli ve Tanrı için güzel bir kızdın... Bakın şimdi haline! Beş çocuk, çalışma, zırıltı, dırıltı, açlık ve sopa! Bakın güzellik nasıl gitmiş, neşe nasıl uçmuş görev yolunda. Oysa bu yol, gönül erincine götürecekti; öyle bir erinç ki yüzün uyumlu çizgilerinde, gözlerin tatlı pırıltısında dile gelecekti...

KARANTİNACI *(Eliyle şairin ağzını kapar.)* - Dilini tut, dilini tut!

ŞAİR - Herkes böyle söylüyor. Sustun mu da, konuş derler. Ah bu düzene girmeyen insanlar!

KIZ *(Lina'ya.)* - Söyle bakayım, senin derdin ne?

LINA - Söyleyemem, korkarım, sonra halim daha kötü olur!

KIZ - Kim bu acımasızlığı yapan?

LINA - Söylemeye korkarım, sonra dayak atarlar!

ŞAİR - Vazgeç öyleyse! Ama ben söyleyeceğim, isterse Arap bütün dişlerimi döksün! Nice zaman haksızlığa uğradığımızı anlatacağım... Agnes, Tanrı kızı! Şu karşı tepeden gelen çalgı ve oyun seslerini işitiyor musun? Güzel! Lina'nın kız kardeşi kentten evine döndü; kentte baştan çıkmıştı kız, anlıyorsun ya? Şimdi semiz dana kesiyorlar onuruna... Ama Lina, yuvasında kalan Lina, su taşımak, domuzlara yem vermek zorunda!..

KIZ - Evde şenlik yapılıyor, ama baştan çıkan kız kötü yolu bıraktı diye yapılıyor, yoksa yalnızca evine döndü diye değil. Yanlış anlama!

ŞAİR - Ama hiç kötü yola sapmamış olan şu günahsız hizmetçinin onuruna her gece yemekli şenlikler düzenlenmiyor mu? Söyle, düzenlenmiyor mu? Hayır, yapılmaz öyle şey! Ama Lina, boş kaldı mı tapınağa gidecek, orada günahlı olduğu yüzüne vurulacaktır! Adalet mi derim buna?

KIZ - Sorularınızı yanıtlamak güç; çünkü önceden hesaplanamayan durumlar öyle çok ki...

[ŞAİR - Adaletli Halife Harun Reşit de bunun ayrımına varmış... Yüce tahtına rahatça kurulmuş, aşağıda olup bitenlere eğilip bakmazmış bile. Sonunda yakınmalar ulu kulaklarına erişmiş. Günün birinde tahtından aşağı inmiş, kılık değiştirip gizlice halk arasına karışmış, adalet işlerinin nasıl yürütüldüğünü görmek için...

KIZ - Benim adaletli Halife Harun Reşit olduğumu sanmıyorsunuz ya?

SUBAY - Başka şeylerden söz edelim, yabancılar geliyor!

Yelkeni açık mavi, direkleri yıldızlı, al bayraklı beyaz bir dragon soldan boğaza doğru süzülür. Dümende, kolları birbirine dolanmış, Erkekle Kadın oturmaktadır.

SUBAY] - Şuraya bakın, katıksız mutluluk, sonsuz erinç, taze aşkın sevinç haykırışı!

(Sahne aydınlanır.)

SAHNE VI

Öncekiler, Erkekle Kadın.

ERKEK *(Dragonun içinde ayağa kalkmış olarak şarkı söyler) -*

Var ol, güzel kıyı,
İlkyazımı yaşadığım,
İlk pembe düşlerimi gördüğüm,
Gene sana geldim işte!
Yapayalnız değilim o günler gibi.
Koylar, korular,
Gökler, denizler,
Selama durun!
Aşkım, yavuklum,
Güneşim, hayatım geliyor!

Güzel Koy'un iskelelerinde bayraklar, selamlar; kumsallardan, villalardan beyaz mendiller sallanır. Boğazdan bir arp ve keman akordu yükselir.

ŞAİR - Bakın, nasıl ışıl ışıl bir neşe! Dinleyin, sulardan yükselip gelen ezgileri! Hey Eros!

SUBAY - Viktoria geliyor!

KARANTİNACI - Nasıl?

SUBAY - Onun Viktoriası! Benim Viktoriam da var; ama benimkini kimseler göremez! Haydi, çek karantina bayrağını, ben de ağları toplayayım.

(Karantinacı sarı bir flamayla işaret verir.)

SUBAY *(Bir halata asılır, geminin başı Utanç Kıyısı'na doğru döner.)* - Hey, dur!

(Karantinacı ocağı ateşler; mavi kükürt alevleri yükselir.)

KARANTİNACI - Ya, ya, çok üzücü! Ama salgın olan yerlerden gelenlerin hepsi, hepsi buraya düşecekler!

ŞAİR - Nasıl böyle söze dilin varır, nasıl böyle yapmaya yüreğin dayanır, birbirine gönül vermiş iki insan görürsün de? El sürme onlara! El sürme aşka! Yurda ihanettir bu! Yazık bize! Güzel adına ne varsa çamurlara buluyoruz!

ERKEK VE KADIN *(Üzgün ve utançlı, kıyıya çıkarlar.)* - Eyvahlar olsun! Ne yaptık ki biz?

KARANTİNACI - Yaşamda böyle ufak tefek tersliklere uğramak için bir şey yapmış olmak gerekmez.

KADIN - Sevincin, mutluluğun ne kısaymış, ey ömrüm!

ERKEK - Burada ne kadar kalacağız?

KARANTİNACI - Kırk gün, kırk gece.

KADIN - Kendimizi denize atalım, daha iyi!

ERKEK - Burada, yanık dağlarla domuz ahırları arasında yaşamak zorunda kalmak!

ŞAİR - Aşk her şeyi yener, kükürt ve karbon kokusunu bile!

(Karantinacı ocağı ateşler; mavi kükürt alevleri yükselir.)

KARANTİNACI - İşte kükürtü yaktım; lütfen yaklaşalım!

KADIN - Eyvah! Mavi giysimin rengi atacak!

KARANTİNACI - Beyaz olacak. Kırmızı güllerin de beyaz olacak!

ERKEK.- Yanakların da! Kırk gün!

KADIN *(Subay'a.)* - Sen hoşnut olacaksın!

SUBAY - Hayır, olmayacağım. Gerçi senin mutluluğun benim acılarımın kaynağı oldu, ama.. zararı yok.. şimdi ben doktor sanı aldım, şu karşıda çalışıyorum.. hah ha! Ya ya, güze de bir okulda görevlendirileceğim... Bütün çocukluğum, bütün gençliğim boyunca öğrendiklerimi, bütün olgunluk yıllarım, bütün yaşlılık yıllarım boyunca öğreteceğim; hep o aynı şeyleri: 2 kez 2 kaç eder? 4'te 2 kaç tane var? İşte bunları öğreteceğim.. taa emekliye ayrılıp işsiz güçsüz yaşamama izin verilinceye dek... Sonra da yemek zamanlarını bekleyeceğim, gazeteciyi bekleyeceğim.. taa krematoryoma götürülüp yakılıncaya dek... Buralarda hiç emekli aylığı alanınız yok mu? Kesindir ki işin en kötüsü bu, 2 kez 2 dört eder'den sonra, doktorayı başarıp da yeniden okula başlamak, aynı soruları sormak, taa ölesiye dek...

(Ellerini beline bağlamış yaşlı bir adam geçer.)

SAHNE VII

Öncekiler, bir Emekli.

SUBAY - Bakın, şuradan bir emekli gidiyor ve ömrünün sona ermesini bekliyor. Kesinlikle bir yüzbaşıdır bu; binbaşı olamamış.. ya da bir şube müdürüdür, müdürlüğe yükselememiş... Çağrılan çok ama seçilen az... Kahvaltı saatini bekler.

EMEKLİ - Hayır, gazeteyi.. sabah gazetesini.

SUBAY - Elli dört yaşında; daha yirmi beş yıl yemek saatiyle gazeteciyi bekleyebilir... Tüyler ürpertici, değil mi?

EMEKLİ - Tüyler ürpertici olmayan ne var ki? Söylesene...

SUBAY - Kim söyleyebilirse o söylesin. Ben şimdi çocuklarıma 2 kez 2'nin 4 ettiğini öğreteceğim; 4'ün içinde 2'nin kaç tane bulunduğunu. *(Elini umutsuzlukla alnına vurur.)* Ya Viktoria? Hani onu seviyordum, onun için dünyalar kadar mutluluk diliyordum? Şimdi o mutlu.. alabildiğine mutlu, bense dertliyim; dertli, dertli!..

KADIN - Senin acı çektiğini görürken mutlu olabileceğimi umar mısın? Burada kırk gün kırk gece tutuklu olduğumu bilmek belki acılarını dindirir! Söyle, dindirir mi acılarını?

SUBAY - Hem dindirir, hem dindirmez. Sen acı çekerken benim gönlüm rahat etmez. Ah!

ERKEK - Ya benim mutluluğum senin acının üstüne kurulabilir mi dersin?

SUBAY - Hepimize yazık oldu... Hepimize!

HEPSİ *(Ellerini göğe kaldırırlar ve disonant bir akort ezgisi veren bir çığlık koparırlar.)* - Aah!

KIZ - Ey sonsuz Tanrı, işit seslerini! Yaşam korkunç! Yazık olmuş insanlara!

HEPSİ *(Önceki gibi.)* - Aah!

Sahne bir süre kapkaranlık olur; bu sırada kişilerin kimi çıkar, kimi yer değiştirir. Ortalık yeniden aydınlanınca, Utanç Kıyısı fonda sisler içinde kalmıştır. Güzel Koy ön plandadır, ara yerde boğaz vardır; her ikisi de bol ışıklar içindedir. Sağda, açık pencereleriyle kaplıca otelinin bir köşesi görülür. İçerde çiftler dans ederler. Yapının önünde, boş bir sandığın üstünde üç hizmetçi kız, kolları birbi-

rine dolanmış olarak durmuş, dans edenleri seyrederler. Otelin merdivenlerine bir sıra konmuş, üstüne "Çirkin Edith" oturmuştur. Üzgündür; başı açık, gür saçları karmakarışıktır. Önünde açık bir piyano durur. Solda sarı, ahşap bir ev. Dışarda iki çocuk, yazlık giysiler içinde, top oynar. Ön planda, biraz geriye doğru bir iskele, beyaz tekneler ve bayrak çekilmiş direkler. Ötede, boğazda bir briga gibi donatılmış ve top mazgalları görünen bir beyaz savaş gemisi. Ancak çevre kış görünümüne bürünmüştür. Yerde ve yapraksız kalan ağaçlarda kar vardır.

SAHNE VIII

Kız, Subay, Edith, üç Hizmetçi.

Kız ve Subay sahneye girerler.

KIZ - Burası neşe, mutluluk dolu, bayram havası içinde! İşler bugün paydos edildi. Her gün şenlik var. Herkes bayramlıklarını giymiş. Müzik, dans daha sabahtan başlıyor. *(Hizmetçi kızlara.)* Çocuklar, neden siz de içeri girip dans etmiyorsunuz?

BİR HİZMETÇİ - Biz mi?

SUBAY - Onlar hizmetçi!

KIZ - Sahi! Ama niçin Edith orda oturmuş dansa katılmıyor?

(Edith elleriyle yüzünü örter.)

SUBAY - Ona bir şey sorma! Üç saattir orada oturuyor. Biri de gelip dansa kaldırmadı. *(Sarı evden içeri girer.)*

KIZ - Ne acımasız eğlence!

SAHNE IX

Öncekiler, Anne, sonra Deniz Subayı ve Alice.

ANNE *(Otelden çıkar, göğsü açıktır, Edith'in yanına gider.)* - Sana içeri gir demiştim, neden girmiyorsun?

EDİTH - Çünkü kimseye kendimi peşkeş çekemem. Çirkin olduğumu biliyorum, bunun için de kimse benimle dans etmiyor. Ama bana bunu anımsatmalarını istemiyorum!

Piyano, Johann Sebastian Bach'ın 10 numaralı Toccata con Fuga'sını çalmaya başlar. Salonda çalınan vals pek hafif duyulurken Bach'ın Toccata'sıyla savaşmak istercesine gittikçe sesini yükseltir. Ama Edith bu sesi boğar ve susturur. Dans edenler kapıya çıkıp dinlerler. Bütün sahnedekiler ağırbaşlı bir biçimde dinlerler.

DENİZ SUBAYI *(Çağrılılar arasında bulunan Alice'i belinden kavrayarak aşağıdaki iskeleye doğru götürür.)* - Çabuk gel!

(Edith piyanoyu keser, ayağa kalkar ve umutsuzlukla gidenlerin arkasından bakar. Taş kesilmiş gibidir.)

SAHNE X

Subay, Doçent, Öğrenciler.

Sarı evin ön duvarı kaldırılır. Üstünde öğrencilerin oturduğu üç sıra görülür. Subay bunların arasındadır. Huzursuz, kaygılı bir durumu vardır. Doçent, gözünde göz-

lük, bir elinde tebeşir, öbüründe değnek, Subay'ın önünde durmuştur.

DOÇENT *(Subay'a.)* - Hadi oğlum, söyle bana bakayım: 2 kez 2 kaç eder?

(Subay, oturduğu yerden, yüzünü buruşturarak, kafasında yanıtı araştırır.)

DOÇENT - Sana soru sorulunca ayağa kalkacaksın!

SUBAY *(Ezilip büzülerek ayağa kalkar.)* - 2 kez 2.. biraz düşüneyim! 2... 2 eder!

DOÇENT - Yaa, öyle mi? Dersine çalışmamışsın!

SUBAY *(Utanarak.)* - Evet, çalışmadım... Kaç ettiğini biliyorum ama söyleyemiyorum.

DOÇENT - Bilgiçlik taslama! Biliyormuş ama söyleyemiyormuş. Biraz yardım edeyim mi? *(Subay'ın saçlarını çeker.)*

SUBAY - Off, korkunç şey!

DOÇENT - Korkunç şey ya, böyle bir koca oğlanın utanmaması!

SUBAY *(Sıkıntıyla.)* - Koca oğlan, evet, ben büyüğüm, buradakilerin hepsinden çok büyük; yetişkinim ben, okulu çoktan bitirdim... *(Birden uyanmış gibi.)* Doktor sanını da almıştım ben. Burada ne işim var? Doktor olmadım mıydı yoksa?

DOÇENT - Öldun, oldun. Ama burada olgunlaşacaksın, anlıyor musun, olgunlaşmalısın. Yoksa sözüm doğru değil mi?

SUBAY *(Elini alnına götürür.)* - Evet, doğru, olgunlaşmalıyım... 2 kez 2, 2 eder; bunu karşılaştırma yoluyla da

kanıtlayabilirim. Kanıtların en güçlüsüdür bu! Bakın dinleyin: 1 kez 1, eder 1; öyleyse, 2 kez 2 de, 2 eder. Çünkü biri için doğru olanın, öteki için de doğru olması gerekir.

DOÇENT - Kanıtlaman mantık kurallarına tümüyle uygun, ama yanıt yanlış.

SUBAY - Mantık kurallarına uygun olan şey yanlış olmaz. Denetlemesini yapalım. 1'in içinde 1, bir kez var; öyleyse 2'nin içinde 2 de, 2 kez olur.

DOÇENT - Karşılaştırma yöntemine göre tamam. Ama 1 kez 3, ne eder?

SUBAY - 3 eder.

DOÇENT - Öyleyse, 2 kez 3 de, 3 olacak.

SUBAY *(Düşünür.)* - Hayır, doğru olamaz... Olamaz... Yoksa doğru mu?.. *(Umutsuzca yerine oturur.)* Yok, ben daha olgunlaşmamışım!

DOÇENT - Sen daha uzun zaman olgunlaşamazsın...

SUBAY - Ama ne kadar zaman burada kalacağım?

DOÇENT - Ne kadar zaman mı? Zamanla uzamın var olduğunu mu sanıyorsun?.. Diyelim ki zaman var, öyleyse zamanın ne olduğunu söyleyebilmen gerek. Nedir zaman?

SUBAY - Zaman... (Düşündükten sonra) [Söyleyemeyeceğim, ama ne olduğunu biliyorum. İmdi, 2 kere 2'nin kaç ettiğini de söyleyemeden bilebilirim!] Zamanın ne olduğunu Bay Doçent söyleyebilirler mi?

DOÇENT - Elbette söyleyebilirim.

ÇOCUKLAR - Hadi, söyleyin!

DOÇENT - Zaman... Hele bir düşüneyim! (Bir parmağı burnunun ucunda, kımıldatmadan durur.) Biz konuşurken zaman uçup gider. Öyleyse zaman, biz konuşurken uçup giden bir şeydir.

BİR ÇOCUK *(Ayağa kalkar.)* - Şimdi siz konuşadurun, Bay Doçent, ben de sıvışıp gideyim. Demek ben zamanım! *(Çıkıp gider.)*

DOÇENT - Mantık kurallarına göre tümüyle doğru!

SUBAY - Öyleyse mantık kuralları zırva; çünkü buradan çıkıp giden çocuk zaman olamaz.

DOÇENT - Bu da mantık kurallarına göre tümüyle doğru, aslında ters olsa da.

SUBAY - Öyleyse mantık ters!

DOÇENT - Sahiden öyle görünüyor! Ama mantık ters olunca bütün dünya ters olur... O zaman da şeytanlar gelip size maval okusun!. Burada masal dinletecek biri varsa çıksın, biz de gidip yatalım!

SUBAY - "Posterius prius" derler buna, yani tersine dünya; çünkü önce yatılır, sonra masal dinlenir, koca sersem!

DOÇENT - Öyle böbürlenmeyelim, sayın Doktor!

SUBAY - Lütfen "Sayın Komutanım" deyin! Ben subayım. Ne diye burada çoluk çocuk arasında oturmuş bir alay laf işitiyorum, anlayamıyorum doğrusu!

DOÇENT *(Parmağını havaya kaldırarak.)* - Olgunlaşacağız!

SAHNE XI

Öncekiler, Karantinacı.

KARANTİNACI *(Girer.)* - Karantina başlıyor!

SUBAY - İyi ki geldin! Doktor sanına yükseldiğim halde şu adamın beni böyle okul sıralarında oturtmasını aklın alıyor mu?

KARANTİNACI - Peki, niye kendi yoluna gitmiyorsun?

SUBAY - Evet, sen öyle söylersin! Neden yoluma gitmiyorum? Bu iş öyle kolay değil!

DOÇENT - Kolay değil, inanırım. Hele bir dene!

SUBAY *(Karantinacı'ya.)* - Kurtar beni! Şunun bakışlarından kurtar beni!

KARANTİNAÇI - Haydi gel... Gel de bizi dans ettir... Veba patlak vermeden dans etmeliyiz, dans etmeli!

SUBAY - Şuradaki gemi kalkacak mı?

KARANTİNACI - Gemi neredeyse kalkacak! O kalkınca da doğal olarak ağlayan ağlayana!

SUBAY - Hep ağlama; gelince de, gidince de! Hadi gidelim! *(Çıkarlar.)*

Doçent sessizce dersini sürdürür. Dans salonunun penceresinden içeri bakan hizmetçi kızlar üzgün üzgün iskeleye doğru inerler. Taş gibi devinimsiz, piyanonun yanında duran Edith de, onların peşi sıra gider.

KIZ *(Subay'a.)* - Bu cennette hiç mutlu insan yok mu?

[SUBAY - Var, şurada duran yeni evliler! Bak, dinle onları!

SAHNE XII

Öncekiler, Yeni Evliler.

Yeni Evliler girerler.

ERKEK *(Karısına.)* - Öyle mutluyum ki ölmek istiyorum!

KADIN - Ölmek neden?

ERKEK - Çünkü mutluluğun koynunda mutsuzluğun bir tohumu vardır yeşeren. Mutluluk alev gibi kendi kendini yer, bitirir... Sonsuz değildir bu alev, sönecektir. Ölümlülüğün bu önsezisi, en engin mutluluğu en yüce noktasında yok ediyor.

KADIN - Gel birlikte ölelim, şimdiden tezi yok!

ERKEK - Ölelim mi? Pek iyi! Çünkü ben mutluluktan korkuyorum, kahpe mutluluk!

(Denize doğru giderler.)

KIZ *(Subay'a.)* - Yaşam kötü! Yazık olmuş insanlara!]

SUBAY - Şu karşıdan gelene bak; burada yaşayan bütün ölümlüler bu adama imrenirler.

(Kör, içeri doğru yedilir.)

SAHNE XIII

Öncekiler, Kör.

SUBAY - Burada yüz villa var, hepsinin sahibi o. Bütün bu fiyortlar, koylar, kumsallar, korular, denizdeki balıklar, havada uçan kuşlar ve ormanda gezen hayvanlar hep onun malı; binlerce insan onun kiracısı; güneş onun denizlerinde doğar, onun kıyılarında batar...

KIZ - Güzel, o da mı yakınıyor?

SUBAY - Evet, hem de haklı bir yakınma, gözleri görmüyor.

KARANTİNACI - Kör!

KIZ - Herkesin gözü üstünde kalan adam!

SUBAY - Şu geminin gidişini seyretmek istiyor; oğlu da gemide!

KÖR - Görmüyorum, ama işitiyorum! Çapa demirinin, sivri uçlarıyla dipteki çamuru kazıdığını işitiyorum; hani olta iğnesi balığın ağzından çekilirken yüreğini de alır gelir, işte onu duyumsuyorum. Oğlum, tek çocuğum denizlerin ötesine, gurbet illere gidiyor! Bir gönlüm, peşinden gidebilen... İşte, demir zincirinin takırdadığını duyuyorum... Sonra.. bir şey.. şap şap yapraklanıyor, ipte asılı çamaşırlar gibi... Islak mendiller olmasın!.. Sonra hıçkırıklar, iç çekişler geliyor kulağıma, ağlayanlar varmış gibi... [Belki küçük çırpıntılar gemi bordasını dövüyor, belki de kıyıdaki kızlardır... Yüz üstü kalanlar... Avuntu kabul etmeyenler...] Bir gün bir çocuğa sormuştum, deniz neden tuzludur diye. Babası uzun bir sefere çıkmıştı. Çocuk hemencecik karşılık verdi: Deniz tuzludur, çünkü denizciler durmadan ağlarlar! Neden denizciler böyle çok ağlar ki? Çünkü, dedi, yolculukları bitmez... Onun için de mendillerini hep direklere asıp kuruturlar! Gene sordum: Ya niçin insanlar üzgün olunca ağlar? Çünkü, dedi, daha duru görebilelim diye gözlerin camını ara sıra yıkamak gerek!

Gemi yelken açmış, süzülüp gitmektedir. Kıyıdaki kızlar bir yandan mendil sallar, bir yandan da gözlerinin yaşını siler. Şimdi ön direkteki işaret çubuğuna "Evet!" flaması çekilmiştir: Beyaz fon üzerinde kırmızı bir küre! Alice, bu yanıt karşısında sevincinden taşkınca işaretler yapar.

KIZ *(Subay'a.)* - Bu flama ne anlama gelir?

SUBAY - "Evet!" demektir. Kırmızı küre; teğmenin evet yanıtı, göğün mavi çuhası üstünde bir damla kızıl kan, yüreğin kanı!

[KIZ - Ya "hayır!" işareti nasıl olur?

SUBAY - Mavi olur, pis kan damarlarındaki bozuk kan gibi...] Bak, Alice nasıl bayram ediyor?

KIZ - Ve Edith nasıl ağlıyor!..

KÖR - Buluşmak, ayrılmak! Ayrılmak, buluşmak! Yaşam bu! Anasıyla buluştuk, sonra o gitti. Oğlum kalmıştı bana; şimdi de o gidiyor.

KIZ - Gene döner gelir!

KÖR - Kim benimle konuşan? Bu sesi eskiden düşlerimde duymuştum, gençken, yaz dinlenceleri başlarken, evliliğimin ilk yıllarında, oğlum dünyaya geldiğinde. Ne zaman yaşam yüzüme gülse, bu sesi duyarım, tatlı bir güney rüzgârı gibi, gökten gelen bir arp ezgisi gibi, Noel gecesi meleklerin selamını düşlediğim gibi...

SAHNE XIV

Öncekiler, Avukat.

Avukat, Kör'ün yanına gider, kulağına bir şeyler fısıldar.

KÖR - Yaa, öyle mi?

AVUKAT - Evet. *(Kız'ın yanına gider.)* Göreceklerinin çoğunu gördün, ama en kötüsünden haberin yok!

KIZ - Bu en kötüsü dediğin nedir acaba?

AVUKAT - Yineleme! Baştan başlama! Geriye dönüş! Eksik kalan bilgileri tamamlama! Gel!

KIZ - Nercye?

AVUKAT - Görevinin başına!

KIZ - Görevim neymiş?

AVUKAT - Seni korkutan her şey! İstemeden yapmak zorunda kaldığın her şey! Kaçınmak, özveride bulunmak, yoksun kalmak, vazgeçmek... Bütün tatsız, can sıkıcı, ezici, üzücü şeyler...

KIZ - Görevin hiç hoşuna gideni yok mu?

AVUKAT - Görevler yapıldıktan sonra hoşa gider...

KIZ - Yani yok olunca? Demek bütün tatsız şeylerin adı, görevdir. Tatlısı ne öyleyse?

AVUKAT - Tatlısı.. günah!

KIZ - Günah mı?

AVUKAT - Evet, onun da cezası vardır! Güzel bir günle bir gece geçirdim mi, ertesi gün içimde bir erinçsizlik duyarım, cehennem acıları çekerim!

KIZ - Ne tuhaf!

AVUKAT - Öyle... Sabahleyin baş ağrılarıyla uyanırım, sonra da yineleme, o sapık yineleme başlar. Dün güzel, zevkli, iç açıcı bulduğun ne varsa, bu sabah sana çirkin, tatsız ve anlamsız görünür. Zevk çürür sanki, neşe darmadağın olur. İnsanların başarı dedikleri hep yeni bir başarısızlığa götüren nedendir. Yaşamda elde ettiğim başarılar yüzünden yıkıldım ben. İnsanlar, başkalarının iyi olduğunu görmekten dolayı, sanki içten gelen bir korku duyarlar; yazgının haksızlığı sayarlar birine güler yüz göstermesini; bunun için de o adamın ayağının altına karpuz kabuğu koyarak eşitliği sağlamak isterler. Hüneri olanın yaşamı tehlikededir, çünkü acından ölebilir... Ama sen gene görevine dön, yoksa sana karşı dava açarım, mahkemenin üç derecesinden de geçeriz; bir, iki, üç!

KIZ - Geriye dönüş, öyle mi? Üstünde lahana tenceresi kaynayan demir sobaya, çocuk bezlerine...

AVUKAT - Elbet ya! Bugün çamaşır günümüz.. bütün mendiller yıkanacak...

KIZ - Eyvah, yeni baştan mı koşulacağım bu işlere?

AVUKAT - Bütün yaşam bu işte: "Sil-baştan!" yapmak! Şu içerdeki doçente bak; dün doktorasını yaptı, başına defne dalından çelenk kondu, ulular katına yükseldi, hükümdarlar boynuna sarılıp kutladılar onu; bugünse yeni baştan okula başlıyor, iki kez iki kaç eder diye soruyor, ölünceye kadar da soracak... Haydi, sen de şimdi yuvana dön!..

KIZ - Ölürüm de dönmem!

AVUKAT - Ölür müsün? Buna izin yok! Çünkü, her şeyden önce kötü sayılan bir şeydir bu, öylesine ki cesedin bile ilençlenir, sonra da.. inançsız gidersin, Tanrı'ya karşı sövgüdür bu!

KIZ - İnsan olmak kolay değilmiş!

HEPSİ - Çok doğru!

KIZ - Senin yanına, o pisliğe, o yoksulluğa dönemem! Yukarıya, geldiğim yere döneceğim. Ama önce kapı açılmalı, arkasındaki gizi öğrenmeliyim. Kapının açılmasını istiyorum.

AVUKAT - Öyleyse ökçelerinin üstünde bir dönüş yapıp gerisin geriye gideceksin ve davanın bütün tersliklerini, yenilenmeleri, açıklamaları, yinelemeleri göze alacaksın!

KIZ - Varsın olsun; ama şimdi, ilk önce, kendime gelebilmem için, ıssız yabanlara, kuş uçmaz kervan geçmez yerlere gideceğim. Bir gün gene görüşürüz! *(Şair'e.)* Gel peşimden! *(Fondan, uzaktan uzağa acı çığlıklar duyulur: "Eyvah! Eyvah! Eyvah!")* Bu sesler ne?

AVUKAT - Utanç Kıyısı'ndaki ilençlilerin çığlıkları!

KIZ - Niçin bugün her günden çok sızlanıyorlar?

AVUKAT - Çünkü güneş bu yanda; müzik, dans, gençlik bu yanda! Böyle olunca, dertlerini daha derinden duyarlar.

KIZ - Onları kurtarmalıyız!

AVUKAT - Dene bakalım! Bir zamanlar böyle bir kurtarıcı gelmişti, ama çarmıha gerildi.

KIZ - Kim yaptı bu işi?

AVUKAT - Bütün Doğru Düşünürler...

KIZ - Kimdi bunlar?

AVUKAT - Bütün Doğru Düşünürlerin kim olduğunu bilmiyor musun? Öyleyse onları tanımalısın.

KIZ - Seni doktorluğa uygun görmeyenler miydi?

AVUKAT - Evet.

KIZ - Şimdi bildim onları!

ÜÇÜNCÜ PERDE

Akdeniz kıyısında bir kumsal. Solda, önde ak bir duvar; portakallarla yüklü portakal ağaçları, duvarın üzerinden aşmış. Fonda, villalar ve önünde terasıyla bir gazino. Sağda büyük bir taş kömürü deposu ve iki el arabası. Fonda, sağda bir parça mavi deniz. İki kömür işçisi, bellerine dek çıplak, elleri, yüzleri, vücutlarının açık yerleri kapkara, umutsuzluk içinde, her biri bir el arabasına oturmuş. Kız ve Avukat dipten görünürler.

SAHNE I

Kız, Avukat, Kömür işçileri.

KIZ - Burası cennet!

I. İŞÇİ - Burası cehennem!

II. İŞÇİ - Gölgede 48 derece!

I. İŞÇİ - Denize girelim mi?

II. İŞÇİ - Polisler yakalar, buradan denize girmek yasak!

I. İŞÇİ - Ağaçtan portakal koparabilir miyiz?

II. İŞÇİ - Olmaz, sonra polisler yakalar.

I. İŞÇİ - Ama ben bu sıcakta çalışamam. Kaçıp gideceğim.

II. İŞÇİ - Kaçarsan polisler yakalar... *(Duralar.)* Hem sonra aç kalırsın...

I. İŞÇİ - Aç mı kalırım? En çok çalışan biziz, yarı aç yarı tok dolaşıyorum! En az çalışan zenginlerse bolluk içinde! Pek açık dille konuşmadan bunun haksız bir iş olduğunu söyleyemez mi insan? Tanrı Kızı bunane yanıt verir acaba?

KIZ - Verecek yanıtım yok! Ama sen söyle bana; ne yaptın ki her yerin böyle kapkara, yazgın da böylesine kötü oldu?

I. İŞÇİ - Ne mi yaptık? Yoksul ve hayırsız ana babadan doğduk... Sanırım, birkaç kez de hapis yatmışlar.

KIZ - Hapis mi?

I. İŞÇİ - Evet, hapis yatmayanlar şu yukarıdaki gazinoda yaşar ve bir oturuşta sekiz türlü yemek yer... şarabı da caba.

KIZ *(Avukat'a.)* - Gerçek mi bu?

AVUKAT - Bir bakıma öyle.

KIZ - Yani her insan bir kez hapise girer demek istiyorsun?

AVUKAT - Öyle!

KIZ - Yoksulların buradan denize girmesi yasakmış, öyle mi?

AVUKAT - Evet, giysileriyle de olsa... Ancak boğulmak isteyenler para ödemezler, ama karakolda dayak yerlermiş!

KIZ - Köylere gidip açıklık yerlerden denize giremezler mi?

AVUKAT - Açıklık yer yok. Her yer çitlerle çevrili.

KIZ - Tanrı'nın kırına demek istiyorum.

AVUKAT - Tanrı'nın kırı yok, her yerin sahibi var.

KIZ - Denizin de mi? Engin, göz alabildiğine denizin de mi?

AVUKAT - Her yerin! Bir tekneyle denize açılıp sonra kıyının birine yanaşamazsın; ceza yazarlar. Nasıl, iyi mi?

KIZ - Burası cennet değilmiş!

AVUKAT - Değildir, ben de onu söylemek istiyorum.

KIZ - Neden insanlar durumlarını düzeltmek için bir şeyler yapmaz?

AVUKAT - Yaparlar, yapmaz olurlar mı! Ama bütün iyileştirmeciler soluğu ya tutukevinde alır, ya da delilerevinde!

KIZ - Onları içeri atan kim?

AVUKAT - Bütün doğru düşünenler, bütün namuslu kişiler.

KIZ - Ya delilerevine götüren?

AVUKAT - Çabalarının umutsuzluğunu anlayınca düştükleri üzüntü!

KIZ - Bu olup bitenlerin birtakım gizli nedenleri bulunduğu kimsenin aklına gelmemiş mi?

AVUKAT - Elbette gelmiş. İşleri yolunda gidenler hep böyle düşünüyor.

KIZ - Yani şu durumun iyi olduğunu, ha?

I. İŞÇİ - Gene de toplumun temelleri biziz; biz kömür taşımasak mutfaktaki ocak, evdeki soba söner; fabrikadaki makineler durur; sokakta, dükkânlarda, evlerde ışıklar yanmaz olur; soğuk ve karanlık içinde kalırsınız... Bu yüzden, şu kara kömürleri taşıyacağız diye cehennem terleri dökeriz... Karşılığında bize verdiğiniz nedir?

AVUKAT (Kız'a.) - Onlara yardım et... *(Duralar.)* Herkesin bir olmayacağını anlarım; ama eşitsizliğin de böylesi...

[(Sayın Bayla Sayın Bayan, sahneden geçerler.)]

SAHNE II

Öncekiler, Sayın Bay ve Sayın Bayan, sonra Çocuklar.

SAYIN BAYAN - Bir parti yapalım mı?

SAYIN BAY - Vazgeç, öğle yemeği yiyebilmem için biraz hareket etmem gerek.

I. İŞÇİ - Öğle yemeği yiyebilmek için mi?

II. İŞÇİ - Yiyebilmek için, ha?

Çocuklar içeri girer, kapkara yüzlü işçileri görünce korkudan haykırışırlar.

I. İŞÇİ - Bizi görünce haykırışıyorlar!

II. İŞÇİ - Vay canına! Tez elden giyotini getirelim de şu kokmuş vücudu bir budayalım!..

I. İŞÇİ - Vay canına! Yapalım şu işi! Tüh be!

AVUKAT *(Kız'a.)* - Ne ters işler! Kötü olan yasalar değil, ama...

KIZ - Ama?

AVUKAT - Yönetim...

KIZ *(Elleriyle yüzünü örterek uzaklaşır.)* - Burası cennet değilmiş!

İŞÇİLER - Değil, cehennem!

Bir fingal mağarası; uzun, yeşil dalgalar ağır ağır mağaranın içini döver; ön planda kırmızı boyalı, deniz çarptıkça öten bir şamandıra suyun yüzünde çalkalanmaktadır; ancak, şamandıranın sesi belirli yerlerde duyulacaktır. Rüzgârların türküsü, dalgaların türküsü.

SAHNE III

Kız, Şair.

ŞAİR - Beni nerelere getirdin?

KIZ - İnsanoğullarının gürültüsünden, patırtısından uzak, okyanusun sınırındaki bu mağaraya. Biz buraya "Tanrı İndra'nın kulağı" deriz, çünkü göklerin egemeni, ölümlülerin yakınmalarını buradan dinler.

ŞAİR - Buradan mı? Nasıl!

KIZ - Bak, bu mağaranın yapısı bir deniz kabuğunu andırıyor, görüyorsun, değil mi? Kulağının da bir deniz kabuğu yapısında olduğunu bilmiyor musun? Bilirsin, ama aklına gelmemiştir. *(Kıyıdan bir deniz kabuğu alır.)* Çocukluğunda böyle bir deniz kabuğunu kulağına koyup da kanının damarlarında uğuldayışını, düşüncelerinin beyninde vızıldayışını, vücudunun dokusunda bin bir yıpranmış ipliğin kopuşunu dinlediğin olmadı mı hiç? Bütün bu sesleri şu küçük kabukta duyarsın. Bir de düşün, ya bu koca mağarada neler duyulmaz!..

ŞAİR *(Dinler)* - Rüzgârın uğultusundan başka bir şey duymuyorum ben...

KIZ - Öyleyse ben onun sözcülüğünü edeyim! Dinle, rüzgârların sızıldanışı...

(Bir fon müziğinin eşliğinde, şiir okur gibi söyler:)
Işıklı bulutlar içinde doğduk,
İndra'nın şimşekleri bizi
bu tozlu yeryüzüne attı...
Toprak ayaklarımızı kirletti;
Yolların tozunu,
Kentlerin dumanını,

Ağulu solukları,
Yemek kokusunu, şarap buğusunu
Çektik sineye...
Ciğerlerimizi temizlemek için
Engin denizlere açıldık,
Kanatlarımızı silkelemek,
Ve yıkamak için ayaklarımızı...
İndra, göklerin sultanı,
Kulak ver bize!
Dinle çığlıklarımızı!
Yeryüzü temiz değil,
Yaşamak güzel değil,
İnsanlar kötü değil,
İyi de değil,
Güçlerince yaşıyorlar,
Bir günden bir güne...
Toprağın çocukları,
Topraktan gelmişler,
Toprakla belenerek
Toprağa düşüyorlar.
Ayak verilmiş onlara yürümeye,
Kanat verilmemiş,
Kirleniyorlar.
Onların suçu mu bu,
Yoksa senin mi?
ŞAİR - Bir gün bunları duymuştum...
KIZ - Sus! Rüzgârların türküsü bitmedi!
(Aynı biçimde sürdürür:)

Biz rüzgârlar, havanın çocukları biz,
İnsanların çığlıklarıyla yüklüyüz.
Güzün, bacaların içinde,
Sobalarda, pencere pervazlarında,

Yağmur ağlarken kiremitlerde,
Dinledin mi sesimizi?
Ya da kış geceleri,
Karla kaplı ormanlarda,
Çılgın dalgalar üstünde,
Yelkenlerde, bordalarda,
Nasıl inler, ağlaşırız...
İşittin mi?
Biz rüzgârlar,
Havanın çocukları biz,
İnsan bağrından taşan
İniltilerden öğrendik
Acının sesini...
Hasta döşeği başında,
Savaş alanlarında,
Hele çocuk odasında,
Yeni doğmuş çocuklar
Varlığın acısıyla
İnler, çığlık atarken,
Belledik bu sesleri...
Biz rüzgârlar, ağlayan,
inleyen rüzgârlar biz,
Eyvah! Eyvah!
ŞAİR - Bana öyle geliyor ki eskiden...
KIZ - Sus! İşte dalgaların türküsü!
(Fon müziği eşliğinde şiir okur gibi:)

Biz dalgalarız, dalgalar,
Rüzgârları sallayan,
Onlara erinç sağlayan..
Yeşil beşikleriz biz,
Islak, tuzlu dalgalar;
Alevlere benzeriz,

Islak alevleriz biz
Hem söndüren, hem yakan,
Temizleyen, yıkayan,
Yaratan ve dölleyen.
Biz dalgalar, biz,
Rüzgârların beşiği,
Onlara tatlı erinç!

KIZ - Yalancı, kahpe dalgalar! Yeryüzünde ateşe verilmeyen sularda boğulur, dalgaların koynunda... Şuraya bak! *(Bir gemi kalıntısını gösterir.)* Bak şuraya, deniz neleri almış ve parçalamış!.. Batık teknelerden kalma şu gemi başlarını süsleyen denizkızı simgeleri.. bir de ad levhaları: Adalet, Dostluk, Altın Barış, Umut! Direkler, ıskarmozlar, kürekler, işte Ukut'tan arta kalanlar. Ah, aldatıcı Umut! Hele şuraya bak; bir can yeleği.. ancak kendini kurtarabilmiş, kazaya uğrayanı da ölüme bırakmış!

ŞAİR *(Kalıntılar arasından araştırır.)* - Adalet gemisinin ad levhası işte şurada! Kör'ün oğlunu da içine alıp Güzel Koy'dan yola çıkan gemiydi bu. Demek batmış! Alice'in nişanlısı, Edith'in umutsuzca sevdiği o subay da içindeydi!

KIZ - Kör mü? Güzel Koy mu? Bunları düşte görmüş olmalıyım! Sonra Alice'in nişanlısı, çirkin Edith, Utanç Kıyısı ve Karantina, kükürt ve karbon, Kilise'de yapılan doktora töreni, avukatın işyeri, Dehliz ve Viktoria, büyüyen şato ve Subay.. bunların hepsi düşmüş...

ŞAİR - Onlar şiirdi, eskiden ben yazmıştım.

KIZ - Demek şiirin ne demek olduğunu biliyorsun...

ŞAİR - Demek şiirin ne demek olduğunu biliyormuşum... Şiir nedir?

KIZ - Gerçek olmayan, ama gerçekten daha çok şey olan... Düş değil, ama uyanık görülen düşler...

ŞAİR - Sonra da insanoğulları sanırlar ki biz şairlerin işi yalnızca oyun.. uydurma, kaydırma!

KIZ - Böyle olduğu daha iyi dostum, yoksa dünya çaba yoksunluğundan bir çöle dönerdi. Herkes sırt üstü yatıp gözlerini gökyüzüne dikerdi; sabanı, küreği, rendeyi, kazmayı eline alan olmazdı.

ŞAİR - Bunu sen söylüyorsun ha, İndra'nın kızı, yarı ömrünü göklerde süren!

KIZ - Bana sitem etmekte haklısın; burada çok uzun kaldım, çamurlara belendim, düşüncelerim artık uçamıyor; kanatlarımda balçık, ayaklarımda toprak... *(Kollarını havaya kaldırır.)* Batıyorum, batıyorum... Bana elini uzat baba, göklerin tanrısı! *(Duralar.)* Artık yanıtını işitmiyorum! Uzaylar dudaklarının sesini kulaklarımın kepçesine ulaştırmaz oldu! Aramızdaki ipek teller koptu... Eyvah bana, bu toprağa mahkûmum!

ŞAİR - Göklere yükselmeye niyetli misin, yakın zamanda?

KIZ - Toprağımı yakalayabildiğim gün gideceğim, ama okyanusların bütün suyu beni arıtamaz. Neden soruyorsun?

ŞAİR - Çünkü.. bir dileğim var.. bir dilekçem...

KIZ - Ne biçim bir dilekçe?

ŞAİR - Dünyanın egemenine insanlığın bir dilekçesi.. bir düşlem avcısının yazdığı...

KIZ - Tanrı'ya mı sunulacak?

ŞAİR - İndra Kızı'nın eliyle...

KIZ - Yazdığını okur musun?

ŞAİR - Peki!

KIZ - Oku öyleyse!

ŞAİR - Sen okusan daha iyi olur!

KIZ - Nerden okuyayım?

ŞAİR - Düşüncelerimden, ya da şuradan... (Bir kâğıt tomarı uzatır.)

KIZ - Peki, öyleyse okuyayım. *(Kâğıdı alır; ama ezbere okur.)*

"Neden anneni üzersin, insanoğlu,
Sancılar içinde seni doğuranı,
Analık sevincini tattırmak varken,
Sevinçlerin en mutlusunu?
Niçin sana sunulan yaşama
İlk selamın acı bir haykırış,
Öfke dolu bir haykırış?
Niçin gülmezsin yaşama, insanoğlu,
Sana sevinçleri söz veren?
Neden hayvanlar gibi doğarız,
Tanrı soyundan gelen biz?
[Ruha bir giysi gerekmez miydi,
Kan ve pislikten ayrı?
Tanrı örneğidir.. diş değiştirir!
Sus, saygısız, ne haddine
Yapıt Üstadına çatsın!
Kimse bu gizi çözmemiş!]
Böylece başlar uzun yolculuk:
Kaya, dal, diken demez gidersin.
[Rahatça bir yola yönelsen,
Karşına dikilirler yasak diye;
Bir çiçek koparmaya gör:
Hemen sahip çıkar birisi.
Bir tarla yolunu mu kesti,
Basıp geçmek zorunda mı kaldın,
Başkaları da senin tarlanı çiğner,

Eşitlik sağlamak için.]
Sana bir zevk olan her şey,
Başkasına sıkıntı olur;
Oysa sıkıntın kimseye sevinç değil.
Hep bu yüzden dert üstüne dert eklenir,
[Ölümüne dek bu böyle gider,
Ölümünse elin ekmeğini sağlar!"]

.....

KIZ - Sen yerden bitme, ulular ulusuna bu dille mi karşı çıkacaksın?

ŞAİR - Ya nasıl sözler bulsun yerden bitme,
Arık, aydın sözler ki
Göklere çıkabilsin?
Sen, Tanrı Kızı, n'olur,
Yakınmamıza kendi dilince
Biçim ver, ölümsüzlerin anlayacağı!

KIZ - Pek iyi!

ŞAİR - Orada yüzen şey ne? Şamandıra mı?

KIZ - Şamandıra!

ŞAİR - Tıpkı bir akciğer, üstünde de soluk borusu!

KIZ - Denizlerin bekçisidir o. Bir tehlike yaklaşınca ötmeye başlar.

ŞAİR - Sanırım deniz kabarıyor, nerdeyse azacak!

KIZ - Görünüş öyle!

ŞAİR - Eyvah! Şuraya bak; bir gemi! Açıktaki kayalığa düşmüş.

KIZ - Acaba hangi gemi dersin?

ŞAİR - Sanırım, hayaletler gemisi.

KIZ - O da ne?

ŞAİR - Uçan Holandalı!

KIZ - Yaa, o mu? Niçin cezası bu denli ağır ve neden hiç karaya çıkmıyor?

ŞAİR - Çünkü yedi karısı vardı, hayırsız.

KIZ - O yüzden mi cezalandırılıyor?

ŞAİR - Evet. Bütün Doğru Düşünürler onu suçlu buluyor.

KIZ - Ne garip dünya! Peki, bu sürgünden nasıl kurtulacak?

ŞAİR - Kurtulmak mı? Bence kurtarmaya kalkışan olmaz...

KIZ - Neden?

ŞAİR - Şundan, çünkü... Yok, Uçan Holandalı değilmiş o! Düpedüz bir gemi, kazaya uğramış. Şamandıra neden ötmüyor? Bak, deniz kabarıyor; nerdeyse mağarada sıkışıp kalacağız... İşte geminin yardım çanı çalıyor! Birazdan gene bir denizkızı karaya vurur... Ötsene şamandıra! Görevini yapsana gözcü! *(Şamandıra dört ses üzerinden bir kentet-sekstet akort sesi çıkarır, sis düdüğünün haykırışı gibi.)* Tayfalar bize el ediyor... Ama biz de sağ kalacak değiliz ki!

KIZ - Kurtulmak istemez misin?

ŞAİR - Elbet isterim, ama şimdi değil.. sonra, suda boğularak değil!

TAYFALAR *(Dört sesle çağırırlar.)* - Christ Kyrie!

ŞAİR - İşte haykırışıyorlar. Deniz de kabarıyor! İşiten yok.

TAYFALAR *(Önceki gibi.)* - Christ Kyrie!

KIZ - O mu?

ŞAİR - Evet o, çarmıha çakılan...

KIZ - Niçin, söyle niçin çarmıha çakılmıştı?

ŞAİR - Çünkü kurtarmak istiyordu...

KIZ - Kimdi, aklımdan çıkmış, kimdi onu çarmıha çakan?

ŞAİR - Bütün Doğru Düşünürler.

KIZ - Ne şaşırtıcı dünya!

[ŞAİR - Deniz yükseliyor! Karanlık tepemize çöküyor! Fırtına azıyor...]

TAYFALAR *(Bir çığlık atarlar.)*

ŞAİR - Kurtarıcılarını görünce tayfalar korkudan çığlık attı. İşte... Şimdi de kurtarıcının korkusuyla kendilerini suya atıyorlar...

TAYFALAR *(Bir çığlık atarlar.)*

ŞAİR - Şimdi de ölecekleri için haykırışıyorlar! Doğarken de haykırırlar, ölürken de!

[*(Kabaran dalgalar yüzünden mağaradakiler boğulma tehlikesine düşerler.)*

KIZ - Bunun bir gemi olduğundan emin misin?

ŞAİR - Sahi.. sanmam ki bir gemi olsun... İki katlı bir ev bu, önünde ağaçlar var.. bir de telefon kulesi.. bulutlara erişen bir kule... Bugünün Babil kulesi, tellerini havaya uzatmış, yukardakilere haber ulaştırmak için...

KIZ - Çocuksun! İnsan düşüncesi yayılmak için telleri ne yapsın! İnançlıların duası yıldızlara varır... Babil kulesi değil bu; çünkü Tanrı'ya ulaşmak istiyorsan dualarınla ulaşırsın!.

ŞAİR - Yok, ev değilmiş bu.. telefon kulesi de değil... Görüyor musun?

KIZ - Ben karlı bir fundalık görüyorum, askerlerin eğitim alanı... Kış güneşi kilisenin ardından tepeye vurmuş, çan kulesinin uzun gölgesi karlara düşmüş... Şimdi bir asker birliği fundalıklara doğru yürüyor. Askerler çan kulesinin üstünden yürüyorlar, tepesine doğru. Şimdi haçın bulunduğu yere vardılar. Ama içimde bir duygu var: Sanki

tepeliğe ilk ayak basan ölecekmiş gibi geliyor... İşte yaklaşıyorlar... Önde onbaşı var.. ha ha! Fundalığın üzerine bir bulut gelip güneşi örttü. Şimdi her şey yok oldu,.. Bulutun suyu güneşin ateşini söndürdü! Güneşin ışığı kulenin gölgesini oluşturmuştu, ama bulutun gölgesi de kulenin gölgesini yuttu...]

(Bu tirat sırasında sahne değişir; tiyatro koridoruna dönüşür.)

SAHNE IV

Kız, Kapıcı Kadın, sonra Tiyatrocular, Subay, Şair.

KIZ *(Kapıcıya.)* - Hükümet temsilcisi geldi mi?

KAPICI KADIN - Gelmedi!

KIZ - Ya dekanlar?

KAPICI KADIN - Gelmediler.

KIZ - Hemen çağır, gelsinler. Çünkü kapı açılacak.

KAPICI KADIN - Çok mu önemli mi bu iş?

KIZ - Evet, önemli, çünkü ortada bir kuşku var; dünya gizinin çözümü bu kapının arkasında saklıymış! Hadi, hükümet temsilcisiyle dört fakültenin dekanlarını çağır!

(Kapıcı bir düdük öttürür.)

KIZ - Hele unutma, camcı da elmasını alıp gelsin, yoksa hiçbir şey yapılamaz.

(Oyunun başında olduğu gibi tiyatrocular soldan girerler.)

SUBAY *(Dipten girer. Sırtında bir redingot, başında silindir şapka, elinde bir demet gül vardır. Yüzü sevinçten pırıldar.)* - Viktoria!

KAPICI KADIN - Fraulein şimdi gelecek!

SUBAY - Güzel! Araba bekliyor, sofra hazır, şampanya buzda!.. İzin ver de bayancığım, seni kucaklayayım. *(Kapıcıyı kucaklar.)* Viktoria!

BİR SES *(Yukardan çağırır.)* - Buradayım!

SUBAY *(Yukarı aşağı gezinir.)* - Güzel! Beklerim!

ŞAİR - Bu olayı daha önce yaşamışım gibi geliyor bana!

KIZ - Bana da.

ŞAİR - Acaba düşte mi gördüm?

KIZ - Yazmış da olabilirsin?

ŞAİR - Yazmış da olabilirim!

KIZ - Demek şiir nedir biliyormuşsun?

ŞAİR - Demek düş nedir bilmiyormuşum!

KIZ - Bana öyle geliyor ki, bu sözleri daha önce de başka bir yerde söylemiştik.

ŞAİR - Buna bakıp gerçek nedir, var hesap et!

KIZ - Ya da düş!

ŞAİR - Ya da şiir!

SAHNE V

Öncekiler, Hükümet Temsilcisi, dört Dekan.

TEMSİLCİ - Demek konu kapı! Dinbilim Fakültesi Sayın Dekanının düşünceleri nedir?

DİNB. FAK. DEKANI - Bir düşüncem yok, inancım var... Credo... İnanıyorum...

FEL. FAK. DEKANI - Tahmin ediyorum...

TIP FAK. DEKANI - Biliyorum.

HUKUK FAK. DEKANI - Kanıt ve tanık olmadıkça kuşku duyarım!

TEMSİLCİ - Gene kavga edecekler!.. Önce, Sayın Dinbilimci neye inanıyorlar?

DİNB. FAK. DEKANI - Tehlikeli gerçekler gizleyen bu kapının açılmaması gerektiğine inanıyorum.

FELSEFE FAK. DEKANI - Gerçek her zaman tehlikelidir.

TIP FAK. DEKANI - Gerçek nedir?

HUKUK FAK. DEKANI - İki tanıkla kanıtlanabilen şey!

DİNB. FAK. DEKANI - İki yalancı tanıkla her şey kanıtlanır! Bir hukuk arabozucusu!

FELSEFE FAK. DEKANI - Gerçek, bilgeliktir. Bilgelik de bilgidir, yani felsefenin ta kendisi. Felsefe, bilimler bilimi, bilgiler bilgisidir. Bütün geri kalan bilimler felsefenin hizmetçisidir.

TIP FAK. DEKANI - Tek bilim, doğa bilimleridir. Felsefe bilim değil, ileri geri bir sürü boş laf!

DİNB. FAK. DEKANI - Bravo!

FELSEFE FAK. DEKANI *(Dinbilimciye.)* - Bravo, dedin! Sen neyin nesisin ki! Bilgi adına ne varsa hepsinin can düşmanı, bilimin karşıtısın; bilisizlik ve karanlıksın sen!

TIP FAK. DEKANI - Bravo!

FELSEFE FAK. DEKANI *(Tıpçıya.)* - Bravo, diyorsun, büyütecinde burnundan ötesini göremeyen sen.. ancak sapık duyularına inanan, örneğin gözlerine... Oysa gözün uzak göreni var, yakın göreni var, körü var, şaşısı var, renk görmeyeni, kırmızıyı, yeşili seçemeyeni var, tepe göz var, tek göz var!

TIP FAK. DEKANI - Ahmak!

DİNB. FAK. DEKANI - Eşşek!

(Birbirlerine saldırırlar.)

TEMSİLCİ - Susalım! Karga karganın gözünü oymaz!..

FELSEFE FAK. DEKANI - Dinbilimle Tıp arasında bir seçim yapmam gerekseydi... Hiçbirini seçmezdim.

HUKUK FAK. DEKANI - Ben yargıç olsaydım, üçünüz de davacı olarak karşıma gelseydiniz, üçünüzü de mahkûm ederdim. Hiçbir noktada anlaşamıyorsunuz ve bugüne değin de anlaşamadınız... Şimdi konuya gelelim; bu kapı ve açılması konusunda Sayın Bay Temsilcinin düşünceleri nedir?

TEMSİLCİ - Düşüncem mi? Hiçbir düşüncem yok. Ben yalnızca hükümet tarafından size göz kulak olmakla görevlendirildim. Bu yanda gençliği yetiştirirken öte yanda birbirinizin kolunu budunu koparmayasınız diye. Düşünce mi? İstemem, ödüm kopar düşünceden. Bir ara, kimi düşüncelerim vardı, ama hemen çürüttüler. Düşünceler hemen çürütülür... Elbette aykırı düşüncede olanlarca. Belki artık kapıyı açma zamanı gelmiştir; tehlikeli gerçekler saklaması tehlikesini de göze alarak...

HUKUK FAK. DEKANI - Gerçek nedir? Nerdedir gerçek?

DİNB. FAK. DEKANI - Gerçek ve yaşam, benim!

FELSEFE FAK. DEKANI - Ben bilimler bilimiyim!

TIP FAK. DEKANI - Dosdoğru, şaşmaz bilim benim!

HUKUK FAK. DEKANI - Kuşku duyarım...

(Birbirlerine saldırırlar.)

KIZ - Gençliğin kılavuzları, utanın!

HUKUK FAK. DEKANI - Sayın hükümet temsilcisi, öğretim üyeleri başkanı bu kadının davranışına karşı iş-

lem yapın! Sizi utanmaya çağırdı; bu bir aşağılamadır; sonra da size alay yollu, gençliğin kılavuzu diye seslendi. Bu da kötüleyici bir sözdür.

KIZ - Zavallı gençlik!

HUKUK FAK. DEKANI - Gençliğe acınıyor, bizi suçlamaktır bu. Sayın temsilci, bu davranışa karşı resmi işlem yapın!

KIZ - Evet, sizden davacıyım, topunuzdan; gençliğin kafasına kuşku ve ikilik tohumları eken sizlerden davacıyım!

HUKUK FAK. DEKANI - Duydunuz ya, asıl kendisi yetkemize karşı gençlikte kuşku ve duraksama uyandırıyor, sonra da kuşku uyandırıyormuşuz diye bizi suçluyor. Canice bir davranış değil mi bu? Bütün Doğru Düşünürler'e sorarım!

BÜTÜN DOĞRU DÜŞÜNÜRLER - Evet, bir cinayettir!

HUKUK FAK. DEKANI - Bütün doğru düşünen insanlar seni mahkûm etti! Paranı pulunu al ve Tanrı esenlik versin! Yoksa...

KIZ - Param pulum ha? Yoksa ne? Ne olacakmış yoksa?

HUKUK FAK. DEKANI - Yoksa taşlanırsın...

ŞAİR - Ya da çarmıha çakılırsın!

KIZ - Gidiyorum. Peşimden gel de şu bilmecenin çözümünü öğren.

ŞAİR - Hangi bilmecenin?

KIZ - "Param pulum" sözüyle ne demek istiyor?

ŞAİR - Sanırım hiçbir şey. Böylesine biz boş laf deriz. Saçma sapan söz!

KIZ - Ama bu sözle beni ta yüreğimden yaraladı.

ŞAİR - Aslında o da bu amaçla söyledi ya... İnsanlar böyledir işte.

BÜTÜN DOĞRU DÜŞÜNÜRLER - Tamam! Kapı açıldı!

SAHNE VI

Öncekiler, Camcı.

TEMSİLCİ - Neymiş bu kapının arkasında gizlenen şey?

CAMCI - Ben bir şey göremiyorum.

TEMSİLCİ - Bir şey göremiyormuş, olur şey değil, ben... Sayın dekanlar! Bu kapının arkasında gizlenen şey nedir?

DİNB. FAK. DEKANI - Hiç! Dünya gizinin çözümü bu! Başlangıçta Tanrı yeri göğü hiçten yarattı.

FELSEFE FAK. DEKANI - Hiçten hiç çıkar.

TIP FAK. DEKANI - Saçma! Laf değil bu!

HUKUK FAK. DEKANI - Kuşku duyarım ben. Bu işte hile var. Bütün Doğru Düşünürlerden yargı isterim!

KIZ *(Şair'e.)* - Kimler bu bütün Doğru Düşünürler?

ŞAİR - Bilen varsa söylesin! Bütün Doğru Düşünürler çoğu zaman bir tek insandır. Bugün ben ve benimkiler, yarın sen ve seninkiler. Bu konuma insan atanır, daha doğrusu kendi kendini atar.

BÜTÜN DOĞRU DÜŞÜNÜRLER - Aldatıldık!

TEMSİLCİ - Kim sizi aldatan?

BÜTÜN DOĞRU DÜŞÜNÜRLER - Kız aldattı!

TEMSİLCİ *(Kız'a.)* - Lütfen bize söyler misiniz, bu kapının açılmasından amacınız neydi?

KIZ - Söylemem, sevgili dostlarım! Söylesem de inanmazsınız.

TIP FAK. DEKANI - Bu hiç demektir.

KIZ - Doğru söyledin, ama anlamadan!

TIP FAK. DEKANI - Söyledikleri saçma!

HEPSİ - Saçma!

KIZ *(Şair'e.)* - Acıyorum bunlara!

ŞAİR - Gerçek mi söylüyorsun?

KIZ - Tümüyle!

ŞAİR - Bütün Doğru Düşünürlere de acıyor musun?

KIZ - En başta onlara, belki.

ŞAİR - Ya dört fakülteye?

KIZ - Ötekilerden az değil. Dört baş, dört düşünce, tek gövde! Kim yaratmış bu garip yaratığı?

HEPSİ - Yanıt vermiyor!

TEMSİLCİ - Vurun öyleyse!

KIZ - Yanıt verdim.

TEMSİLCİ - Duydunuz ya, yanıt veriyor.

KIZ - Yanıt verse de vermese de, vurun! Gel seyircim, sana buradan uzakta bu bilmeceyi çözeyim.. ama uzakta, bizi kimsenin görüp işitemeyeceği ıssız yerlerde! Çünkü...

SAHNE VII

Öncekiler, Avukat.

AVUKAT *(Sahne önüne gelerek Kız'ı kolundan tutar.)* - Görevlerini unuttun mu?

KIZ - Yoo, unutur muyum hiç. Ama şimdi daha üstün görevlerim var!

AVUKAT - Ya çocuğun?

KIZ - Çocuğum? Ne olmuş çocuğuma?

AVUKAT - Çocuğun seni istiyor.

KIZ - Çocuğum! Eyvahlar olsun, toprağa tutsak oldum!.. Ya içimdeki bu sıkıntı, bu korku.. nedir bu?

AVUKAT - Nedir, bilmiyor musun?

KIZ - Hayır.

AVUKAT - Vicdan azabı!

KIZ - Vicdan azabı bu mu?

AVUKAT - Evet. Ne zaman görevini savsaklasan, ne zaman yaşamın tadını çıkarsan, dahası, en günahsız olarak -günahsız yaşamın tadı çıkar mı, o da pek su götürür ya!-, sonra ne zaman başkalarını kıracak, incitecek olsan, hemen vicdan azabı yapışır yakana.

KIZ - Peki, bundan kurtulmanın bir yolu yok mu?

AVUKAT - Var, ama bir tek! Hemen görevini yapmak...

KIZ - Görev sözünü ağzına alınca, gözüme bir ifrit gibi görünüyorsun... Ya benim gibi iki görevi olanlar ne yapar?

AVUKAT - Önce birini yerine getirir, sonra da öbürünü.

KIZ - Önce üstün olanını... İşte bunun için sen çocuğuma bakarsın, ben de görevimi yaparım...

AVUKAT - Çocuğun senin özlemini çekiyor... Bir insanın senin yüzünden üzülmesine gönlün razı olur mu?

KIZ - İşte şimdi ruhuma tedirginlik çöktü... Yüreğim ikiye bölündü, her parçası beni bir yana çekiyor.

AVUKAT - Bak, işte bunlar yaşamın ufak tefek uyumsuzlukları!

KIZ - Ah, nasıl içim sızlıyor!

ŞAİR - Bir uğraş tutmak görevlerin en yücesiyken, ben şu uğraşımı tutmak için nice gönüller kırdım, ne perişanlıklara yol açtım; bir bilsen, bana elini bile uzatmazsın!

KIZ - Ne gibi?

ŞAİR - Bir babam vardı, bütün umudunu tek oğlu olan bana bağlamıştı; dükkânını işliğini bana bırakacaktı... Ticaret Okulu'nu bırakıp kaçtım... Babam üzüntüsünden öldü. Annem beni papaz yapmak istiyordu.. ben istemedim. Annem beni bıraktı... Bir dostum vardı; başım sıkışınca bana yardım ederdi. Bu dost, sözümle sazımla savunduğum insanlara acımasızca davranmaya kalkıştı. Ruhumu kurtarmak için dostum, velinimetim olan bu adamı öldürmek zorunda kaldım. O gün bugün, artık erincim yok. İnsanlar bana onursuz bir kişi, toplumun yüzkarası diyor. Vicdanım istediği gibi, "Haklısın, iyi yaptın," desin! Çünkü arkasından gene aynı vicdan, "Haksızlık ettin!" diyor... Yaşam bu işte!

KIZ - Gel, çöllere gidelim!

ŞAİR - Ya çocuğun?

KIZ *(Bütün seyircileri göstererek.)* - İşte benim çocuklarım! Tek başına kalınca her biri iyi, ama bir araya geldiler mi çekişirler, birer ifrit olurlar... Hoşçakal!

Birinci perdenin ilk sahnesindeki dekor: Şatonun önü. Ancak, duvarının dibi boğanotu çiçekleriyle kaplıdır. Şatonun damında, kubbenin tepesinde, çatlamak üzere olan bir krizantem tomurcuğu görülür. Şatonun pencereleri ispermeçet mumlarıyla aydınlatılmıştır.

SAHNE VIII

Kız ve Şair.

KIZ - Vakit tamam; pek yakında ateşin yardımıyla ge-

ne göklere uçacağım. Buna siz ölmek dersiniz ve korka korka gidersiniz.

ŞAİR - Bilinmeyenin korkusudur bu.

KIZ - Bildiğiniz...

ŞAİR - Bilen kim?

KIZ - Hepiniz! Niçin peygamberlerinize inanmazsınız?

ŞAİR - Peygamberlere hiçbir zaman inanılmaz. Nasıl oluyor bu?.. Ve "Tanrı konuşunca neden inanmaz insanlar?" Onun inandırıcı gücü, herkese baş eğdirmeliydi!

KIZ - Hiç inandığın olmadı mı?

ŞAİR - Oldu! Çoğu zaman hiç kuşku duymadım. Ama bir zaman sonra, insan uyanınca, bu inanç düş gibi silinip gidiyor.

KIZ - İnsan olmak kolay değilmiş!

ŞAİR - Bunu görüp anlıyorsun, değil mi?

[KIZ - Evet!

ŞAİR - Öyleyse dinle! Bir gün insanların yakınmalarını dinlesin diye oğlunu yeryüzüne gönderen İndra değil miydi?

KIZ - Evet. Ama oğlu nasıl karşılandı?

ŞAİR - Sana bir soruyla yanıt vereyim: Görevini nasıl yerine getirdi?

KIZ - Ben de bir başka soruyla yanıt vereyim: O geldikten sonra insanların yeryüzündeki durumu daha iyi olmadı mı? Hakça söyle!]

ŞAİR - [Daha iyi mi oldu?] Evet, biraz, pek az! Ama bana soru soracak yerde şu gizi çözsene!

KIZ -[Peki, ama yararı ne?] Nasılsa bana inanmazsın!

ŞAİR - Sana inanırım, çünkü kim olduğunu biliyorum.

KIZ - Öyleyse söyleyeyim! Çok eski çağlarda, daha güneş doğmadan, toprağın anası olan Maya, Tanrının öz gücü Brahma'yı baştan çıkararak soyunu üretmeye razı etmiş. Tanrısal tözle toprak tözünün birleşmesiyle büyük günah işlenmiş oluyor... Bu yüzden yaşam, yeryüzü ve insanlar bir görüntüden, bir düşlemden, bir düşten başka birşey değil!

ŞAİR - Benim düşüm!

KIZ - Gerçek bir düş! Ancak, toprak tözünden kurtulmak için, Brahma soyundan gelenler nimetlerden elçekme ve acı duyma yoluna gidiyorlar... Kurtuluşu acıda arıyorlar... Ama bu çabanın karşısına dikilen engeller var; zevk isteği ya da sevgi... Şimdi, en yüce mutluluklar ve en derin acılarla karışmış olan sevginin ne olduğunu anladın mı? En tatlı ve en acı şey! Şimdi anladın mı, kadın nedir? Günahı, ölümü yeryüzüne getiren kadın?

ŞAİR - Anladım! Ya sonrası?

KIZ - Sonrasını biliyorsun... Zevkin acısıyla acının zevki arasındaki çatışma... Çile çekenin sıkıntısıyla safa sürenin zevki arasındaki çekişme!

ŞAİR - Yani, savaş!

[KIZ - Karşıtlar arasındaki savaş güç doğurur; tıpkı, ateşle suyun buhar gücünü oluşturduğu gibi.]

ŞAİR - Ya barış? Ya erinç?

KIZ - Sus, daha çoğunu soramazsın, ben de yanıtlayamam... Mihrap süslenmiş, kurbanını bekliyor... Çiçekler nöbet tutuyor, mumlar yanmış... Pencerelerde beyaz keten perdeler... Kapıda çam dalları...

ŞAİR - Ne rahat konuşuyorsun, sanki senin için acı denen şey yokmuş gibi!

KIZ - Yok mu? Ben sizin bütün acılarınızı çektim, yüz

katıyla... Çünkü benim duyuşlarım, sizinkilerden daha incelikli.

[ŞAİR - Bana acılarından söz et!

KIZ - Şair, bana kendi acılarını anlatabilir misin; bir tek artık sözcük söylemeden? Sözlerin bir kezcik olsun düşüncelerinin katına ulaşabildi mi?

ŞAİR - Hayır, haklısın. Benliğimin önünde kendimi hep bir sağır-dilsiz dibi duyumsadım. Halk şiirlerimi hayranlıkla dinlerken, bana bütün sözlerim bir yaygara gibi geliyordu... Beni göklere çıkaranların karşısında her zaman utanç duydum!

KIZ - Öyleyse nasıl istersin ki ben...? Gözlerimin içine bak!

ŞAİR - Bakışlarına dayanamam!

KIZ - Ya kendi dilimce konuşursam sözlerime nasıl dayanacaksın?]

ŞAİR - [Dayanırım.] Sen söyle bizden ayrılmadan; yeryüzünde en büyük acın neydi?

KIZ - Yeryüzünde, burada bulunmak acısı! Gözlerim yüzünden görüşümün zayıfladığını duymak, kulaklarım yüzünden işitmemin köreldiğini ve düşüncelerimin, o başı boş, tüy gibi düşüncelerimin, kıvrım kıvrım, çapraşık dehlizler içine sıkışıp kaldığını... Bir insan beyni görmüşsündür, değil mi? O ne dolambaçlar, ne karışık yollar!

ŞAİR - Evet, bunun için bütün Doğru Düşünürler çarpık düşünüyor.

KIZ - Kötü, hep kötü, ama hepiniz böylesiniz!

ŞAİR - Başka türlü olmanın yolu var mı?

KIZ - Artık ayaklarımdan şu tozu toprağı atayım... Çamuru, balçığı...

(Ayakkabılarını çıkarıp ateşe atar.)

SAHNE IX

Öncekiler, Kapıcı Kadın, Subay, İlan Yapıştırıcı, Camcı, Avukat, Karantinacı, Viktoria, Edith, Kör, Don Juan, Yosma ve Dostu.

KAPICI KADIN *(Girer, şalını ateşe atar.)* - İzin verirseniz şu şal da birlikte yansın! *(Çıkar.)*

SUBAY *(Girer.)* - Yalnızca dikenleri kalan güllerim de! (çıkar.)

İLAN YAPIŞTIRICI *(Girer.)* - İlanlar varsın yansın, ama balık kepçesi asla! *(Çıkar.)*

CAMCI *(Girer.)* - Kapıyı açan elmasım, sana uğurlar olsun! *(Çıkar.)*

AVUKAT *(Girer.)* - Papa'nın sakalı ya da Ganj ırmağı kanallarından su alınması konusundaki büyük davanın tutanağı! *(Çıkar.)*

KARANTİNACI *(Girer.)* - Küçük bir ek: İstemediğim halde suratımı araba çeviren kara maske! *(Çıkar.)*

VİKTORİA *(Girer.)* - Güzelliğim, bütün derdim! *(Çıkar.)*

EDİTH *(Girer.)* - Çirkinliğim, bütün derdim! *(Çıkar.)*

KÖR *(Girer, elini ateşe sokar.)* - Gözümün yerine elimi veriyorum! *(Çıkar.)*

DON JUAN *(Tekerlekli sandalyeye oturmuş, arkasında Yosma, girerler.)* - Elini çabuk tut, yaşam kısa! *(Geri kalanlarla birlikte çıkar.)*

SAHNE X

Şair, Kız, sonra Dinbilimci.

ŞAİR - Bir yerde okumuştum, dünyanın sonuna ya-

kın herkes ve her şey bir asansöre yüklenip öbür dünyaya uçacakmış... Geldi mi dünyanın sonu?

KIZ - Evet, benim sonum geldi, hoşça kalın!

ŞAİR - Bizden ayrılırken bir söz söyle!

KIZ - Söyleyemem. Sizin sözlerinizle bizim düşüncelerimiz anlatılabilir mi ki?

DİNBİLİMCİ *(Çılgın gibi içeri girer.)* - Tanrı benden yüz çevirmiş, insanlar yakama yapışmış, hükümet benimle ilgilenmez, meslektaşlarım burnuma güler! Hiç kimse inanmazken, sen nasıl inanırsın? Kullarını savunmayan bir Tanrı'yı sen nasıl savunursun? Saçma iş bu! *(Ateşe bir kitap atar ve çıkar.)*

ŞAİR *(Kitabı ateşten kapar.)* - Bu nedir, biliyor musun? Ermişlerin yaşamı, din şehitlerinin... Bir takvim bu; her günü bir şehidin adını almış.

KIZ - Şehit mi?

ŞAİR - Evet, inancı yüzünden işkence edilerek öldürülmüş bir insan! Sen söyle, niçin! Bütün işkence edilenlerin acı çektiğine, bütün öldürülenlerin acı duyduğuna inanır mısın? Değil mi ki acı, esenlik; ölümse, kurtuluş!

SAHNE XI

Şair, Kız, Christine.

CHRISTINE *(Elinde kâğıt şeritlerle girer.)* - Kâğıtlıyorum, kâğıtlıyorum! Yapıştıracak yer kalmayıncaya dek yapıştırıyorum!

ŞAİR - Gök kubbesi çatlasa, onu da yapıştırmaya kalkacaksın.. hadi git!

CHRISTINE - Şu şatoda çift camlı pencere hiç yok mu?

ŞAİR - Hayır, orda yok!

CHRISTINE *(Çıkarken.)* - Öyleyse gideyim.
KIZ - *Ayrılık geldi çattı, yolun sonu göründü;*
Hoşça kal insanoğlu, düşlem avcısı, Şair,
Yaşamanın en doğru yoldan gizine eren!
Kanat açıp göklerin yücesinde gezersin,
Yeryüzüne indiğin olursa zaman zaman,
Görüp geçmek içindir, yapışıp kalmak değil!

Yolculuğum başlarken, şu veda saatinde,
Eşten, dosttan, yuvadan ayrılmak gerekince,
Gönül sevdiklerine nasıl özlem duyarmış,
Nasıl pişman olurmuş bütün ettiklerine,
Şimdi bunu anladım.. bütün acılarıyla
Yaşamı, insanlığın ne demek olduğunu...
Değerini bilmediğin şeylere de yanarsın,
Suçsuzlukların bile pişmanlık olur sana.
Hem gitmeyi istersin, hem gitmeyip kalmayı,
Kırk katıra bağlanmış gibi gönlü her yandan
Çekiştirir, parçalar, türlü türlü duygular:
Bir kuşku, kararsızlık, bir iç düzensizliği...

Hoşça kal! Kardeşlerin bilsinler ki her yerde
Onları anacağım ve yakınmalarını
Senin adına Tanrı katına sunacağım.
Hoşça kal!

Şatoya girer. Bir müzik duyulur. Yanan şato fonu aydınlatır ve fon perdesi üzerinde soru soran, yaslı duran, umutsuzca bakan insan yüzleri belirir.:. Şato yanarken, damın tepesindeki çiçek tomurcuğu açılarak kocaman bir krizantem olur.